МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему: КОНЦЕПТ HORROR У РОМАНІ С. КІНГА “THE SHINING” І ЙОГО ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0353-ап спеціальності 035
Філологія спеціалізації 035.041
Германські мови та література
(переклад включно),
перша - англійська
освітньо-професійної програми
Переклад (англійський)
Садовська Ірина Володимирівна

Керівник к.ф.н., доц. Погонець В.В.

Рецензент к. ф. н., доц. Запольських С.П.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
В. о. завідувача кафедри
теорії та практики перекладу
з англійської мови
Запольських С.П._____
«____»_____20__року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

САДОВСЬКОЇ ІРИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Концепт HORROR у романі С. Кінга "The Shining" і його перекладі українською мовою.
керівник кваліфікаційної роботи (проекту) к.ф.н., доцент Погонець Вікторія Вікторівна.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «27» лютого 2024 року № 352-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 29.11.2024 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) концепт HORROR, його відтворення в романі С. Кінга "The Shining", способи перекладу та перекладацькі трансформації в обраному романі українською мовою.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) дослідити загальні поняття концепту, виявити особливості концептів та їх перекладу, ознайомитися з перекладацькими трансформаціями, проаналізувати концепт HORROR та перекладацькі трансформації обраного художнього твору.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Погонець В. В., к.ф.н., доц.	07.06.2024	07.06.2024
Розділ 1	Погонець В. В., к.ф.н., доц.	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 2	Погонець В. В., к.ф.н., доц.	01.10.2024	01.10.2024
Висновки	Погонець В. В., к.ф.н., доц.	21.10.2024	21.10.2024

6. Дата видачі завдання 03.06.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	лютий-квітень 2024	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2024	виконано
3	Написання вступу	червень 2024	виконано
4	Написання теоретичного розділу	вересень 2024	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2024	виконано
6	Формулювання висновків	жовтень 2024	виконано
7	Проходження нормоконтролю	листопад 2024	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	листопад-грудень 2024	виконано
9	Захист	грудень 2024	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ І. В. Садовська
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ В. В. Погонець
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ Г. О. Хацер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 60 стор., 53 джерела.

Об'єкт дослідження: оригінал одного з культових романів Стівена Кінга "The Shining" та його переклад українською мовою Олександра Красюка.

Мета роботи: проаналізувати поняття концепт, а також поняття перекладацьких трансформацій на основі обраного роману **"**The Shining**"** з англійської мови на українську.

Теоретико-методологічні засади: ключові визначення поняття концепт, а також положення теорії перекладу лінгвостилістичних особливостей. В роботі використовувалися наукові матеріали таких дослідників, як В. Карабан, О. Селіванова, І. Корунець та інші.

Отримані результати: в ході дослідження були розглянуті багаточисленні дефініції поняття концепт та класифікації перекладацьких трансформацій. В роботі проаналізовано концепт HORROR та способи його відтворення у художньому тексті.

Ключові слова**:** *концепт, перекладацькі трансформації, художній текст, переклад.*

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ 6

1.1 Поняття концепту, його визначення та класифікації 6

1.2 Особливості відтворення концепту у художньому тексті 11

1.3 Перекладацькі трансформації в художньому тексті 16

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ С. КІНГА "THE SHINING" 25

2.1 Специфіка перекладу концепту HORROR в романі 25

2.2 Вербалізація концепту HORROR 40

ВИСНОВКИ 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 61

ВСТУП

Художній переклад є одним з найпопулярніших об’єктів дослідження науковців сьогодення. Автори, чи то досвідчені та всесвітньо відомі, чи то початківці та любителі, вкладають особисті унікальні сенси, маючи на меті найрізноманітніші цілі: навчити чомусь, передати свій досвід, або ж просто розважити. Ти не менш, будь який текст слід розглядати як щось більш складне, адже різні народи мають різний культурний код, власні асоціації та значення, які формувалися століттями. Саме тому переклад художнього тексту є складним завданням для перекладача. Особливу увагу слід приділити передачі сенсу, який, безсумнівно, може знаходитися поміж рядків.

Ця наукова робота присвячена концепту HORROR та його відтворенню в перекладі. Концепти відіграють ключову роль у створенні, сприйнятті та розумінні художнього тексту, адже вони являють собою не лише ментальні одиниці, а ще й можуть відображати особисті ідеї, асоціації, індивідуальний та культурний досвід автора.

Стиль і тематика творів Стівена Кінга відрізняється складністю концептів. У його творах поєднуються жах та осмислення людських страхів, а також багато інших вкрай важливих питань сучасності, от-як психологічні або соціальні питання. Твори С. Кінга не стільки лякають, як, натомість, змушують замислитися над природою людини як істоти, яка жахає більше, ніж уявні монстри, над власними внутрішніми демонами, над межами моральності тощо.

Актуальність дослідження зумовлена великим інтересом до жанру жахів в літературі та кінематографі, а також популярністю творів С. Кінга, зокрема одного з його культових романів “The Shining”. Переклад подібних тексів потребує особливої уваги через те, що концепт ЖАХУ є одним з основних. Отже, цей концепт має важливе місце у розумінні читачами оригінального тексту.

Наукова новизна полягає в дослідженні особливостей перекладу концепту ЖАХУ на прикладі роману С. Кінга “The Shining” з англійської мови на українську.

Об’єктом дослідження виступають оригінал та переклад на українську мову роману Стівена Кінга “The Shining”.

Предметом дослідження є обраний концепт ЖАХУ художнього тексту, що розглядається, а також засоби їх перекладу на українську мову.

Метою дослідження є аналіз концепту жаху у романі “The Shining” та виявлення специфіки його перекладу на українську мову.

Зазначена мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- дослідити загальні поняття концепту;
- виявити особливості концептів та їх перекладу;
- ознайомитися з перекладацькими трансформаціями;
- проаналізувати концепт ЖАХУ та перекладацькі трансформації обраного художнього твору.

Матеріалом слугує один з культових романів С. Кінга “The Shining”. Для аналізу були використані текст, написаний мовою оригіналу, а також відповідний переклад українською мовою Олександра Красюка.

Методологічною основою даної роботи є:

- семантичний метод
- метод суцільної вибірки
- метод зіставного аналізу оригінального твору з його перекладами

Практична значущість полягає у можливості використання матеріалу дослідження у навчальних дисциплінах, таких як теорія та практика перекладу. Даний матеріал може бути використаний при подальшому перекладі фільмів та серіалів. Результати дослідження можуть використовуватися для аналізу та перекладу літератури жанру horror, а також концепту ЖАХУ.

Структура та обсяг роботи. Робота має у своєму складі вступ, два розділи, висновки та список літератури. У вступі підкреслюється актуальність

дослідження, мета, завдання, об’єкт, предмет, методи дослідження, практична значущість результатів роботи. У першому розділі даної роботи розкриваються поняття концепту, їхні особливості, а також перекладацькі трансформації. У другому розділі представлені концепти ЖАХУ в романі “The Shining” та перекладацькі трансформації, які були застосовані при перекладі концепту.

Загальна кількість сторінок 60, кількість використаних джерел 53.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

1.1 Поняття концепту, його визначення та класифікації

Концепт – це поняття, яке вперше виникло у мовознавстві та філософії. В 21 столітті це поняття вже використовується в багатьох інших сферах та науках: літературознавстві, лінгвістиці, психології, мистецтвознавстві, культурології тощо. Саме тому складним завданням є визначити його дефініцію. Поняття «концепт» є ключовим в багатьох сферах, і водночас кожна наукова сфера має власне трактування або ж специфіку використання концептів.

Сам термін «концепт» походить із латини, що означає conceptus – зародок, зачаття, запліднення. Доречним буде також згадати один з творів Вільяма Шекспіра “Timon of Athens”, де згадується слово concept саме у сенсі «зачатий»: “Ensear thy fertile and conceptious womb…”. [Януш 2014, с. 156] Тобто, можна припустити, що концепти виникають на основі понять, як зародок розвивається з маленької клітини. Цитата також підкреслює первинну сутність концепту як чогось, що лише починає формуватися та має потенціал для розвитку, плавно формуючи більші, ширші сенси.

Носії мови мають одне, загальноприйняте поняття задля взаєморозуміння один одного під час розмов, обговоренні проблем або ж досліджень, у той час як концепт, на відміну від чітких та сформульованих понять, є чимось менш визначеним, адже він є відтворенням ідей, які формуються у свідомості учасників комунікації. Саме через це концепти можуть вважати більш розмитими та гіпотетичними, адже вони містять в собі певні індивідуальні переживання, асоціації та досвід.

Один з українських словників також пропонує наступне визначення поняттю «концепт»: концепти є когнітивними структурами, що виступають посередниками між мовною та позамовною реальністю твору, а вивчення їхнього вживання та значення надає ключ до розуміння головної мети художніх творів.

Якщо зазирнути до однієї з сучасних українських енциклопедій, ми зможемо побачити наступне визначення: Концепт – це термін середньовічної схоластичної філософії і логіки на позначення загального в одиничних предметах; на його основі виникає поняття, виражене словом.

Середньовічний французький філософ П'єр Абеляр зробив значний внесок у розробці ідеї концептів. Науковець розглядав це питання ще в дванадцятому столітті та описував концепти як процес «схоплення» речі у свідомості людини. П. Абеляр ототожнював концепти з універсаліями і розмежовував їх із поняттями. Він вважає концепт творінням Вищого духу або розуму, який може створювати або збирати значення та думки як щось універсальне, як зв'язок між речами та мовою. На думку дослідника, концепт відрізняється від поняття тим, що перше – явище суб'єктивне, а друге – об'єктивне. Концепт за П. Абеляром максимально суб'єктивний і формується за допомогою мовлення, що продукується духовними силами. [Білобровська 2024, с. 30]

Середньовічний філософ-теолог Гільберт Порретанський також має своє інтерпретування поняттю концепт. На його думку, концепт – це розуміння предмету, як конкретного цілого, як чогось одиничного, єдиного в своєму роді, але він також припускає можливість інтелектуального «розчеплення» цього конкретного для виявлення його сутності. Для Г. Порретанського концепт, будучи конкретним, контекстуальним смислом, вказує на універсальне джерело, яке породжує Вищий Смисл. [Стефаник 2014, с. 79]

На підставі фундаментальних досліджень Ж. Делеза і Ф. Гваттарі можна зробити висновок, що поняття «концепт» здатне зберігати набутий століттями

досвід та водночас адаптуватися до контекстного змісту, актуалізуючись у певній культурно-історичній ситуації. [Вороновська 2023, с. 43]

Джон Лок наголошував, що реальність загальних ідей (загального) рівнозначна реальності мислення людини, яке формується досвідним шляхом, це є шлях концептуалізму в емпіризмі нової філософії [Філологічний словник].

І. В. Кононенко у науковій праці «Мова у контексті культури» пише наступне: «У тлумаченні понять «концепт» і «символ» також чимало спільних ознак: обидва вони характеризуються відносною полісемічністю вкладеного у них смислу, багатомірністю осмислень, певною розмитістю межових кордонів… Сама природа символу розкривається через ступеневу ієрархію: слово – образ – символ – смисл – концепт». [Кононенко 2008, с. 175]

Хоча концепт − передусім, ментальна одиниця й елемент свідомості, що виступає попередником між реальним світом і мовою, він охоплює і культурну інформацію, у якій вона фільтрується, переробляється й систематизується. Тому концепти утворюють своєрідний культурний пласт, що функціонує між людиною та середовищем. Вони наявні у свідомості (ментальному світі) людини у вигляді «пучків» понять, знань, асоціацій, переживань, які не тільки мисляться, а й переживаються. [Полюжин 2015, с. 215]

Концепти, як виявилося, поняття багатогранне, і це вимагає певної класифікації. Було багато спроб класифікувати концепти, і це викликає певні суперечки серед науковців, адже кожен пропонує свої власні класифікації, базуючись на різних критеріях. Розглянемо декілька з них.

Однією з найпоширеніших класифікацій вважають поділ концептів на універсальні та національні. Універсальні представляють у вигляді загальнолюдських знань. Вони не мають культурної специфіки (наприклад, радість – горе, добро – зло, кохання – ненависть). [Вавшко 2017]

Наступна класифікація запропонована кандидатом педагогічних наук О. М. Шевченко:

1. **За гносеологією** (способом пізнання): концепти наукової та повсякденної свідомості, що відображають наукову чи наївну картину світу;

2. **За способом вираження**: пізнавальні (мають поняттєву природу) та художні (побудовані на художніх асоціаціях);

3. **За ознакою унікальності-універсальності**: концепти-універсалії, присутні в будь-якій лінгвокультурі. та концепти-унікалії - ідіоетнічні;

4. **За відношенням концепту до суб'єкта концептуалізації** – індивіда, групи, етносу, людства (тут визначальним є національний, становий, класовий, професійний, сімейний та особистий досвід людини-користувача концептом; етнокультурні, соціокультурні та індивідуально-культурні) чи космічні або універсальні, соціальні та національні. Вважаємо оптимальним варіант їх зведення до універсальних, національних, соціокультурних та індивідуально-культурних;

5. **За походженням**: первинні (вихідні, з яких пізніше утворюються інші) та вторинні;

6. **За часом існування**: концепти Античності, концепти Середньовіччя, концепти Відродження, концепти Просвітництва, концепти Нового часу тощо;

7. **За структурою**: прості і складні;

8. **За способом репрезентації у мові**: лексичні, фразеологічні і граматичні;

9. **За об'єктом і змістом концепту**: концепт-мінімум, концепт-максимум та енциклопедичний додаток;

10. **За рівнем абстракції імен концептів**: концепти-універсалії духовної культури і концепти-символи – окультурені реалії, між якими на проміжному рівні (між предметною та абстрактною сферами) перебувають емоційні концепти;

11. **За критерієм досвіду**: апріорні (переддослідні) та апостериорні (дослідні, емпіричні);

12. **За рівнем когнітивного осягнення**: базові, абстрактні та конкретні;

13. **За характером понятійного та емоційного змісту**: предметні, образно-схематичні та емоційні. [Шевченко 2021, с. 129]

Інша досить цікава для розгляду та аналізу класифікація була запропонована М. Піменовою. Вона пропонує такі типи концептів: образи, ідеї та символи, а також концепти культури, які у свою чергу поділяються на декілька груп:

1. **Універсальні категорії культури**: час, простір, рух, зміна, причина, наслідок, кількість, якість;

2. **Соціально-культурні категорії**: свобода, справедливість, праця, достаток;

3. **Категорії національної культури**: воля, доля, соборність, душа, дух;

4. **Етичні категорії**: добро, зло, борг, правда, істина;

5. **Міфологічні категорії**: боги, ангели-хранителі тощо. [Ковалюк 2016, с. 27-28]

Українська мовознавиця О. П. Воробйова заснувала наступну класифікацію концептів:

1. **Одиничні концепти** (життя, любов);

2. **Подвійні гештальтні концепти** (життя – смерть, любов – ненависть, чоловік – жінка) – подвійні гештальтні концепти припускають уживання у вигляді одиничних концептів, проте завжди мають корелятивну пару, формуючи з нею цілісний гештальт;

3. **Кластерні концепти** (шлях до слави) – кластерні концепти не мають власного однослівного імені у конкретній мові, проте сприймаються як певна ментальна єдність, в імені якої деякі концептуальні ознаки експлікуються, тоді як інші залишаються імплікованими;

4. **Кумулятивні концепти** як конгломерат концептуальних ознак, інтегрованих у єдине ціле шляхом накопичення;

5. **Картинні концепти** (золота осінь) – ті, що легше візуалізувати, ніж описати словесно;

6. **Параболічні концепти** (арабська весна) – концепти, що містять певну історію чи мотив у максимально згорнутому вигляді;

7. **Картинно-параболічні концепти** (посмішка чеширського кота) – параболічні концепти, що репрезентуються не лише вербально, а й за допомогою візуальної емблеми;

8. **Есеїтичні концепти** (модернізм, симулякр) – концепти, що, будуючись за принципом мінімалізації, зберігають у скомпресованому вигляді великий обсяг філософської інформації [Воробйова 2011, с. 7].

Отже, нами було з'ясовано, що поняття концепту є багатовимірним та складним феноменом, який охоплює різні сфери знань і наукових дисциплін. Завдяки своїй універсальності та здатності адаптуватися до різних культурно-історичних контекстів, концепт залишається одним із фундаментальних елементів наукового аналізу, а його багатогранність дає змогу поняттю застосовуватися при великій кількості аналізів творів та інших мовних явищ. До того ж, ми розглянули основні підходи до визначення та класифікації концептів, виявивши їхню різноманітність. Кожен підхід та класифікація відрізняються один від одної, що ще раз доводить універсальність поняття концепт.

1.2 Особливості відтворення концепту у художньому тексті

Як було зазначено вище, концепти формують наше світосприйняття, а також взаємодію зі світом. Вони займають важливе місце в сучасній лінгвістиці та перекладознавстві. Концепти тісно пов'язані з культурними аспектами мови оригіналу, що робить їхній переклад однією з найважливіших завдань для перекладача.

Через свою універсальність концепти, зокрема їхній переклад, мають певні особливості. Розберемо декілька з них.

Перше, що можна виділити, це *культурна специфічність*, адже різні культури сприймають світ по-різному та мають власні звичаї та традиції, які впливають на світосприйняття. Ці звичаї та традиції формуються на базі певних соціальних норм або ж історичного бекграунду. Саме концепти відображають цінності, що формують культуру. Отож, концепти, що виникають в одній культурі, можуть мати абсолютно іншу інтерпретацію в іншій.

Візьмемо за приклад концепт «родина». Якщо в одній країні родиною вважаються батьки та діти, то для іншої країни з іншими традиціями це буде незрозуміло, бо для них родина сприймається в більш ширшому контексті, а саме батьки, діти, і все родичі, навіть далекі. В першому випадку акцент робиться на незалежності кожного з членів родини, в другому – на колективізмі. Це доводить, що такі концепти мають в собі різні значення та можуть різнитися в залежності від культури.

Розглянемо вплив культурної специфічності концептів на переклад. Концепти мають своє унікальне культурне значення, тому для перекладача є вкрай важливим знайти спосіб передати його зміст адекватно. Це є складною задачею, а особливо тоді, коли концепти не мають жодних еквівалентів у цільовій мові. В таких випадках можна використовувати різноманітні адаптації, які передбачають не прямий переклад терміну, а описання його, зробивши термін більш зрозумілим. У той самий час, можна не змінювати концепт у самому тексті, але додати пояснення нижче для тих, хто не знайомий з ним та прагне інформації для більшого розуміння контексту. Це можу відбуватися у вигляді авторських приміток, які забезпечать читача всією необхідною інформацією. Не виключаються можливості існування еквівалентів у цільовій мові, які можуть допомогти відобразити сенс концепту хочу б частково. Тож, перекладач має варіанти, серед яких можна підібрати найбільш влучний для тієї або іншої ситуації.

Наступна особливість концептів – *це полісемантичність.* Нерідко можна зустріти одразу декілька значень у одного слова або виразу, і концепти

не є виключенням. Це залежить зокрема від контексту, на який обов'язково треба зважати при перекладі.

Розглянемо такий поширений концепт – любов. Немає певного визначення цьому поняттю, адже всі сприймають це почуття по-різному, зважаючи на індивідуальний досвід, культурні особливості або соціальні фактори. До того ж, любов можна сприймати у різних контекстах. У контексті родини любов – це турбота один про одного, взаєморозуміння та підтримка. В культурному контексті любов – це національна гордість, вірність традиціям тощо. Отож, любов є багатогранним концептом, від того й одним з найуживаніших в, наприклад, художній літературі.

Для більш влучного перекладу треба звертати увагу на контекст. Якщо знехтувати цим, можна зіткнутися з непорозумінням аудиторії. Наприклад, слово «свобода» може бути різною в залежності від контексту. В юридичному контексті використовується слово liberty, у той час як у політичному контексті – це freedom. До того ж, не зайвим буде уточнити значення слова, якщо це потрібно. Вищезгаданий концепт «любов» може бути невірно трактований, бо романтична любов, або любов до батьківщини є різною, тому можна додати слова, які допоможуть розуміти контекст краще. А ще треба завжди враховувати факт постійно зростаючої глобалізації, тому що елементи культур інтегруються одна в одну.

Наступне, що ми хочемо виділити – це *динамічність концептів*. Концепти є динамічними, а не статичними; вони розвиваються з плином часу як і будь які мовні одиниці, еволюціонують, а також адаптуються до нових умов. Цей пункт є дуже важливим, тому що постійні зміни прямо впливають на концепти, а саме їх значення або ж використання. Тому ґрунтовним є розуміння сучасних трендів країни ті її культури при перекладі.

Розглянемо це явище на прикладі концепту родини. У сьогоденні все більше одностатевих пар проголошують своє право на існування та наполягають на нормалізації одностатевих шлюбів та родин, саме тому

поняття родини розширюється, даючи можливість розуміти концепт родини не тільки як традиційну різностатеву пару, а ще й пару однієї статі.

До того ж, з появою мережі Інтернет у багатьох сферах відбулися певні зміни, і це також стосується концептів. Еволюція інформаційних технологій внесла значні корективи у способи нашої повсякденні взаємодії. Доведемо це на прикладі концепту «робота». До появи електронних пристроїв та Інтернету робота була пов'язана з фізичною працею. Зараз роботою можуть вважати діяльність із дому за допомогою різноманітних пристроїв: телефону, комп'ютеру, планшету тощо. Тому, для когось робота може означати фізичний труд, або роботу поза домом, у той час як для іншого – це робота онлайн вдома або у будь-якому зручному місці.

Перекладаючи концепти, зважаючи на їхню динамічність та адаптацію до змін світу, треба слідкувати за тенденціями, не забуваючи також використовувати більш актуальні дефініції, що будуть відповідати сучасності. До прикладу, такі концепти, як «фріланс», «блокчейн» та «соціальні мережі» з'явилися внаслідок соціальних, культурних або технологічних змін 21 століття та стали невід'ємною частиною повсякденності людей.

Емоційне наповнення концептів – ще одна їхня особливість. Концепти мають свій емоційний підтекст, який передає внутрішні почуття, переживання та асоціації, які притаманні тій чи іншій людині або культурі.

Якщо знов повернутися до концепту «любов», який має більш позитивну конотацію, то і тут можна помітити різноманітність почуттів, які можуть бути викликані при згадуванні концепту. Наприклад, любов може викликати асоціації ніжності, щастя, гармонії, підтримки, але, з іншого боку, зважаючи на досвід інших людей, асоціація може бути пов'язаною з болем, втратою або самопожертвою. Це наголошує на тому, що люди мають різні життєві ситуації, які формують їхнє світосприйняття. Цей концепт є багатогранним та може змінювати свої варіації в залежності від контексту, тому на це треба звертати увагу при перекладі.

Також за приклад можна взяти концепт «страх», який має більш негативну конотацію, та безпосередньо пов’язаний з темою дипломної роботи. Страх може бути різним; це не тільки тривога стосовно якоїсь ситуації, впливають також травматичний попередній досвід або особисті фобії. Дуже важливим є зауважити, зо страх може бути не тільки індивідуальним, а й груповим, або колективним. Через природні катаклізми або війни різні люди відчувають найрізноманітніші страхи: для одного народу страх буде асоціюватися із зовнішньою загрозою (бомбардування, наводнення, урагани), тоді як для іншого народу страхи будуть внутрішніми, а саме власні психологічні переживання та страхи.

Задля влучного перекладу треба зважати на емоційне насичення концептів, адже наше сприйняття концептів залежить від емоцій, переживань тих чи інших людей або формує наше сприйняття культур. Від перекладача очікується глибше розуміння як тексту, так і контексту, а саме певних культурних особливостей, які пов’язані безпосередньо з емоціями. Згадані вище концепти «любов» та «страх» не лише передають почуття, але й більш глибокі переживання. Любов, приміром, може бути приємною для якогось персонажа та буде викликати у нього щастя, тоді як для іншого любов – це неприємне почуття. А страх, у свою чергу, означає не тільки те, що персонаж почувається у небезпеці, а ще й, в залежності від контексту, безпорадність, паніку, вразливість тощо.

Підсумуємо особливість саме перекладу концептів. Їхня особливість полягає саме в передачі культурного або будь-якого іншого контексту, а також емоційного наповнення, а не лише буквального змісту. Для цього потрібно заглиблюватися в різноманітні аспекти, які впливають на їхнє розуміння. Використання різних стратегій перекладу також є важливим. Такі стратегії як адаптація, описовий переклад або пояснення допоможуть підібрати більш адекватний варіант перекладу. Звісно, це не єдині трансформації, які можуть бути при нагоді; для кожного концепту буде своє рішення, тому що все залежить від концепту. Один і той же концепт може мати багато значень. До

того ж, важливим є також міжкультурна комунікація, яка забезпечує знання про те, як різні культури інтерпретують одне й те саме поняття. Вміння врахувати при перекладі культурні особливості, асоціації або емоційне насичення стануть перекладачеві при нагоді, оскільки це дозволить водночас відобразити сенс оригіналу зі всіма його особливостями, сенсами тощо.

Отже, у цьому розділі ми розглянули особливості концептів та їх перекладу. Нами було розглянуто такі особливості, як культурна специфічність, полісемантичність, динамічність та емоційне наповнення концептів. Це доводить той факт, що концепти є неймовірно складними одиницями. Розглянули також такі концепти як «робота», «любов» та «родина», зробили висновок, що всі вони можуть змінювати своє значення в залежності від культурного або ж індивідуального досвіду. Підкреслюється, що істотним є враховувати різноманітні контексти, адже навіть базові поняття можуть видозмінюватися в залежності від тієї або ж іншої ситуації. Через все ці фактори переклад концептів є особливою та складною задачею для перекладача.

1.3 Перекладацькі трансформації в художньому тексті

Перекладачі дуже часто звертаються до перекладацьких трансформацій. Переклад хоча й може виглядати більш творчою справою, але він має також низку складнощів. Тож, лише дослівний переклад не є найкращим рішенням. Деколи трапляються такі вирази або слова, яких не має в мові, на яку виконують переклад. Перекладаючи художні твори, треба не тільки робити їх зрозумілими будь-якому глядачеві, але й також спиратися на оригінальний задум авторів. Що робити у такому випадку? Треба перероблювати слова, вирази, тобто адаптувати їх, роблячи зрозумілими для цільової аудиторії.

Вивченню перекладацького процесу та перекладацьким трансформаціям багато уваги приділяли відомі лінгвісти та всі вони по-різному інтерпретують ці питання. Розглянемо декілька визначень перекладацьких трансформацій, а також дослідимо запропоновані різними науковцями класифікації перекладацьких трансформацій.

Українська лінгвістка О. Селіванова наголошує, що перекладацькі трансформації – це перетворення, модифікація форми, або змісту і форми, зокрема, з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу й перекладного тексту. [Селіванова 2012, с. 456]

На думку інших українських науковців А. Г. Гудманяна та І. М. Баклан, перекладацькі трансформації можна представити «двома блоками, які відображають системний аспект перекладу (у межах міжмовних перетворень на рівні системи мови) та галузевий аспект перекладу (у межах пошуку перекладацьких рішень під час подолання окремих проблем перекладу фахових текстів)». Тобто, вони зосереджуються на трьох групах перетворень (граматичних, лексичних, семантичних), які вони іменують прийомами перекладу. [Гудманян 2022, с. 31-32]

Вчені Т. Кияк, А. Науменко та О. Огуй мають думку, що перекладацька трансформація реалізується в тексті перекладу за допомогою відповідних засобів (особливих прийомів щодо визначення мовних засобів, необхідних для адекватного перекладу), які допомагають зберегти риси авторського стилю при відповідному відтворенні змісту тексту перекладу. [Кияк, Науменко, Огуй 2008, с. 494]

На думку мовознавця та перекладача І. Корунця, перекладацькими трансформаціями є вид великих та дрібних змін у структурній формі мовних одиниць, які здійснюються з метою досягнення достовірності перекладу. Вони здійснюються або через несумісність засобів вираження цільової мови, що унеможливлює перенесення в неї деяких одиниць мови оригіналу, або задля того, щоб зберегти стиль уривка мови оригіналу і таким чином зберегти його виразність. [Корунець 2003, с. 361]

Перекладацькі трансформації являють собою зміни (відмінності), що спричинені лексичними або граматичними відмінностями мовних і культурних особливостей першоджерела і мови перекладу. [Шаранова, Маслов 2022, с. 151]

С'юзен Баснетт, теоретик перекладу, у своїй роботі "Translation Studies" наголошує на тому, що трансформації – це "those changes which do not modify the core of meaning but influence the expressive form". [Bassnett 2022, p. 35] Тобто це зміни, які не змінюють суті значення, але впливають на виразну форму.

Як можна простежити, поняття перекладацьких трансформацій було дуже цікавим для дослідження та багато науковців висували власні дефініції. Це доводить багатозначність цього поняття, що, у свою чергу, потребує класифікацій.

Одну з класифікацій перекладацьких трансформацій просуває С. Максимов, та класифікує їх наступним чином:

1. **Власне лексичні трансформації**: транскрипція, транслітерація, фонетично-графічне відтворення, комбінація «транскрипція-транслітерація-фонетико-графічне відтворення», калькування);
2. **Лексико-семантичні трансформації**: генералізація, диференціація, узагальнення, модуляція;
3. **Граматичні трансформації**: дослівне відтворення синтаксичних структур, транспозиція, заміна частин мови, додавання, опущення;
4. **Лексико-граматичні трансформації**: антонімічний переклад, повне перетворення (реорганізація) та компенсація. [Шаранова, Маслов 2022, с. 152]

Для майбутнього аналізу перекладу потребується більш детальний розгляд кожної з найбільш уживаних лексичних, граматичних та лексико-граматичних трансформацій.

Серед ***лексичних трансформацій*** ми розберемо: транскодування, калькування, додавання, вилучення, заміну, перестановку слова, конкретизацію, генералізацію та модуляцію.

Транскодування – це вид перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Розрізняють чотири види транскодування:

- Транскрибування – літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, ***peak – пік, resistor – резистор***;
- Транслітерування – слово вихідної мови передається по літерах, наприклад, ***marketing – маркетинг, ping-pong – пінг-понг***;
- Змішане транскодування – це переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад, ***overlock – оверлок, altimeter – альтиметр***;
- Адаптивне транскодування – форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад, ***occlusion – оклюзія, platform – платформа, pallet – палета***.

Калькування (або дослівний переклад) – це прийом перекладу нових слів або термінів, коли відповідником простого чи складного слова або терміна вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: ***movable table – рухомий стіл, self-cooling – самоохолодження***.

Додавання слова – трансформація, суть якої полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається.

Non-members *of the organization are invited to the conference* ***as*** *observers.*

Країни, що не є членами *організації, запрошуються для участі в конференції* ***в якості*** *спостерігачів.*

Вилучення слова – це виправдане з точки зору адекватності перекладу, в першу чергу норм мови перекладу, усунення в тексті перекладу тих плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту:

The proposal was ***rejected and repudiated****.*

Цю пропозицію було ***відкинуто*** *(вилучення одного з членів тавтологічної пари).*

Заміна слова здійснюється через різного роду лексичні та граматичні особливості мов оригіналу та перекладу та розбіжності у мовленневих нормах. Перекладачу доводиться застосовувати трансформацію заміни частини мови, коли, наприклад, іменник замінюється у перекладі на прикметник, а прикметник – на дієслово тощо. Така трансформація може застосовуватися до слів майже всіх частин мови, однак найчастіше це спостерігається у випадку таких частин мови, як іменник, дієслово, прикметник та прислівник:

Mechanical engineers *also design machine components.*

Інженери-механіки *також проектують і розробляють деталі машин* (заміна прикметника на іменник).

Сутність трансформації *перестановки* полягає в тому, що при перекладі лексичні елементи міняються місцями (тобто, змінюють позицію на протилежну), наприклад:

Administrative efficiency.

Ефективне керівництво.

Внаслідок *конкретизації* слово або термін ширшої семантики в оригінали замінюється словом або терміном вужчої семантики. Цей спосіб перекладу частіше застосовується тоді, коли перекладаються слова із дуже широким, навіть можна сказати, розмитим значенням. Розберемо наступне речення:

When the audio signals go positive, they increase the amplitude of the carrier; when they go negative, they ***decrease the amplitude of the carrier****.*

У даному випадку значення слова go є розмитим, тому потребується більше конкретики: *Коли аудіосигнали стають позитивними, вони збільшують амплітуду несучої хвилі, а коли стають негативними –* ***зменшують її****.*

Генералізація – це лексична трансформація, внаслідок якої слово із вужчим значенням, що перекладається, замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням.

*The first few factories **were driven** by water.*

*Перші фабрики **працювали** на воді.*

Модуляція (або смисловий розвиток) використовується, коли в перекладі застовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від "букви" оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Наприклад:

*Additional evidence **comes from** comparative studies of living animals and plants.*

*Додаткові докази **можна отримати** через порівняльні дослідження існуючих тварин та рослин.* [Карабан 2004, с. 282-314]

До ***граматичних трансформацій*** ми відносимо членування та об'єднання речень, опущення, перестановки та граматичні заміни.

Під час *членування речень* розрізняють внутрішнє членування (коли просте речення оригіналу замінюється складним) та зовнішнє членування (одне речення оригіналу в перекладі перетворюється на два або більше речень).

За допомогою *об'єднання речень* два простих речення перетворюються на одне складне:

This is how it is with insomnia. Everything is so far away, a copy of a copy of a copy.

Коли насіло безсоння, все так далеко, копія, зроблена з копії, зробленої з копії. [Задорожна 2020, с. 61]

Опущення – це еліпсис семантично-надлишкових слів. Наприклад:

*This is an important remark **to make**.*

Це – важливе зауваження. [ТПТ]

Перестановкою (або транспозицією) є граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні.

Граматичні заміни – це спосіб перекладу, за якого граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю у мові перекладу з іншим граматичним значенням. Заміни найчастіше використовуються через різне вживання слів і різні норми сполучуваності в англійській та українській мовах, а іноді навіть і відсутністю частини мови з необхідним значенням у мові перекладу. Наприклад:

*Her style of speaking is **reminiscent** of her mother.*

*Її манера спілкування **нагадує** манеру її матері.* В цьому випадку прикметник reminiscent замінено в перекладі українською дієсловом нагадувати. [Шишко, Луканська 2019, с. 127]

До ***лексико-граматичних трансформацій*** відносимо: антонімічний та описовий переклади, а також компенсацію.

Антонімічний переклад – це коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна – на негативну і навпаки), а зміст одиниці що перекладається, залишається в основному подібним. Трансформація означена трьома видами:

- негативізація – слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням з часткою не, наприклад, ***to continue – не зупинятися***;
- позитивація – слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента, наприклад, ***unallowed – заборонений***;
- анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів, наприклад, **not impossible – можливий** [Карабан 2004, с. 291-292].

Описовий переклад – це переклад слова з однієї мови на іншу, здійснюваний за допомогою лексикалізованого сполучення: ***navy – військово-морський флот, one-way – однобічний рух; tracker – програма для обробки аудіо-треків.***

Компенсація – це прийом перекладу, коли елементи тексту вихідної мови не мають еквівалентів у мові перекладу. Наприклад:

The fact that the prices ***rocketed*** *despressed them a lot.*

Їх дуже засмутило те, що ціни ***різко зросли***. [Типи перекладацьких трансформацій]

Підсумовуючи третій теоретичний пункт, ми з'ясували, що за допомогою перекладу відбувається взаємний обмін культурами, який сприяє міжкультурним відносинам та комунікації. Перекладацькі трансформації, у свою чергу, є ключовим елементом при перекладі, адже вони є інструментом збереження оригінальної задумки автора. Питання перекладу розглядало багато лінгвістів, які вважали, що успішність та адекватність перекладу залежить не тільки від точної передачі змісту тексту, а ще й від уміння адаптувати текст до культурних, соціальних та мовних реалій цільової аудиторії. Вони також підкреслювали, що перекладач має володіти не тільки мовними навичками, але й знаннями про культурні особливості, щоб передати не лише інформацію, а й емоційний зміст та авторський стиль оригіналу.

Загалом, у теоретичній частині ми дослідили концепти як ключові елементи мовного спілкування та перекладу. У першому пункті ми визначили, що концепти формують наше світосприйняття та є важливими для розуміння культурних і соціальних аспектів мови. Вони є відображенням цінностей та уявлень певної культури, а також посередниками між культурами, надаючи можливість розуміти різноманітні культурні або соціальні аспекти. У другому пункті ми зосередилися на особливостях концептів та їх перекладу. Виявили, що культурна специфічність, полісемантичність, динамічність та емоційне наповнення концептів суттєво впливають на їх сприйняття і потребують особливого підходу при перекладі. Важливим є врахування контексту, у якому виникає концепт, щоб зберегти його

значення і передати емоційний підтекст. У третьому пункті ми проаналізували перекладацькі трансформації як стратегії, що допомагають адаптувати концепти і всі інші мовні одиниці до цільової мови. Вони дозволяють зберігати авторський стиль та передавати емоції, що є особливо важливим у художньому перекладі.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ С. КІНГА “THE SHINING”

2.1 Специфіка перекладу концепту HORROR в романі

За допомогою теоретичних матеріалів ми змогли дослідити, що страх має більш глибокі відтинки, такі як ізоляція, параноя, паніка тощо. Отже, дуже багато відтінків страху можна прослідити у романі Стівена Кінга, сучасного короля жахів.

Задля аналізу концепту у романі “The Shining” будемо спиратися на першу вищенаведену класифікацію за Шевченко.

1. За гносеологією.

Гносеологія – наука про пізнання. Вона вивчає, якими способами людина осмислює світ. Ми розглянемо концепт за допомогою наукової та наївної свідомості. Науковий спосіб пізнання – це раціональне осмислення жаху через, наприклад, ізоляцію, яка грає важливу роль у книзі, або ж через будь-які інші об’єктивні фактори. Наївний спосіб пізнання, у свою чергу, – це більш інтуїтивний страх перед невідомим та надзвичайним.

Концепт ЖАХУ розкривається через поступове божевілля головного героя, батька маленького хлопчика з «сяйвом» Джека Торренса. Під впливом ізоляції та надприродних сил чоловік втрачає контроль. Це пояснюється обома способами пізнання.

Наукове пояснення цьому – це алкоголізм чоловіка, стрес через минулі погані вчинки, ізоляція, які спричинили такі психічні зриви та розлади. *“But he had been an emotional alcoholic just as surely as he had been a physical one – the two of them were no doubt tied together somewhere deep inside him” – «Він був емоційним алкоголіком не менше, ніж фізичним, – поза всякими сумнівами, обидва були пов’язані разом десь глибоко всередині нього», “He stepped*

deliberately toward his three year-old son… grabbed Danny's hand and bent it… He had whirled Danny around to spank him, his big adult fingers digging into the scantmeat of the boy's forearm" – «Він рішуче підступив до свого трирічного сина… ухопив Денні за руку, заломивши її… він крутнув Денні, щоб нашльопати… під яким дивним кутом від ліктя висіло передпліччя Денні…», "He felt in a way that the play itself, the whole thing, was the roadblock, a colossal symbol of the bad years at Stovington Prep, the marriage he had almost totaled like a nutty kid behind the wheel of an old jalopy, the monstrous assault on his son, the incident in the parking lot with George Hatfield, an incident he could no longer view as just another sudden and destructive flare of temper" – «Певним чином йому вчувалося, ніби сама ця п'єса, загалом, є ступором, колосальним символом тих поганих років у Стовінгтонській школі, шлюбу, під яким він ледь не підвів риску, наче нарваний пацан за кермом старої розхлябаної тарадайки, нелюдського нападу на власного сина, пригоди з Джорджем Гетфілдом на парковці, того інциденту, що його він тепер не міг вважати просто звичайним раптовим спалахом руйнівної нестриманості».

Тобто, за допомогою наукового підходу ми можемо прослідкувати, що соціальні фактори є важливими, тому що їхня дія може привести до жахливих наслідків.

Наївне сприйняття жаху демонструє Джека не як людину, яка може самостійно дійти до такого стану, але жертвою обставин та темним силам готелю Оверлук, які підштовхують його до жорстоких вчинків, таких як спроби вбити власного сина сокирою. Читач бачить роль надприродніх сил у сюжеті та як саме вони впливають на психіку персонажів. Наприклад, коли чоловік був дуже агресивним, Венді та Денні замкнули його у коморі, щоб він не наробив лиха. Тоді до нього прийшов привид минулого доглядача готелю – Грейді Делберта. Він підбурював Джека:

"*You let them lock you in? Oh, dear. A woman half your size and a little boy?" – «Ви дозволили їм себе замкнути? О Боже. Уполовину менша за вас жінка і маленький хлопчик?».* Або уві сні Джека його покійний батько наголошував,

що треба вбити і жінку, і дитину, бо «кожен чоловік вбиває те, що любить». Таким чином, привиди та інші темні духи готелю негативно впливали на Джека Торренса, підштовхуючи до жахливих дій.

2. За способом вираження.

Тут ми ділимо концепт жаху на пізнавальний та художній. Пізнавальні концепти розуміються логічно та осмислено, у той час як художні концепти жаху пов’язані з образами або асоціаціями, які будуються символами, метафорами тощо.

Пізнавальний концепт у романі проявляється у поступовому божевіллі Джека, що можна обґрунтувати логічно, адже читач бачить всі стадії, що привели його до цього стану. Кожна дія персонажа була наслідком його серйозних внутрішніх конфліктів, а також зовнішніх факторів, таких як ізоляція, снігопад, який заблокував їм вихід, тиск через кар’єрні негаразди тощо.

Художній концепт можна пов’язати з «сяйвом» головного героя Денні Торренса. Це сяйво символізує здібності хлопчика, його надприродні можливості бачити темних духів готелю, кров, яка була багато років тому на місцях злочину, або ж чути людські думки. Тож, це дозволяє Денні відчувати набагато більше, ніж відчувають звичайні люди. Сяйво хлопчика є символом його чутливості до світу, у якому він існує, а також відкритості до світу потаємних сил. Як приклад, хлопчик знав про аварію свого батька, Джека, хоча чоловік це приховував, знав Денні і про думки о розлученні батьків, хоч і не до кінця усвідомлював, що це таке. Бачив також привидів в готелі, міг передавати свої думки Дікові Хеллорану, чоловіку, який також володає сяйвом, а також міг почути думки жінки, які вперше бачить.

3. За ознакою унікальності-універсальності.

За допомогою цієї класифікації ми можемо розрізнити концепти, які є спільними для будь-яких культур, а також більш унікальні концепти, які мають лише певні культури. До універсальні концептів відносять типові

емоції: страх, любов, радість, злість. Унікальні концепти мають особливості лише певних культур та потребують глибшого ознайомлення контексту.

У романі досить багато універсалій, яких як, приміром, почуття страху, яке відчуває головна героїня, дружина та мати, Венді Торренс, коли її чоловік Джек намагається її вбити. Це страх за власне життя, який можуть відчувати люди з різних культурних груп. У цьому випадку страх є універсальним почуттям, реакцією на загрозу. Почуття базується на інстинктах, у цьому випадку на інстинкті виживання.

Також, головні герої мають певний страх та занепокоєння стосовно їхньої ізоляції від зовнішнього світу та цивілізації: навколо готелю взимку випадає багато метрів снігу, а також поблизу немає поселень або великого міста. У такому випадку виникає багато логічних питань: «А що, якщо комусь буде погано, або хтось зламає кінцівку, або в нас не буде достатнього запасу їжі»? Саме про це й думає головна героїня Венді:

“What if the place caught on fire? If Jack fell down the elevator shaft and fractured his skull? What if…?” – «А якщо тут почнеться пожежа? А якщо Джек впаде до ліфтової шахти й проломить собі череп? А якщо?…», “You're sure the larder is fully stocked?” – «Ти певен, що комора там достатньо заповнена харчами?». Ці питання також властиві у такому випадку та зрозумілі кожній людині, яка може стикнутися з такими умовами, адже в ситуацію ізоляції можна потрапити, на жаль, у будь якому куточку планети, від океану до пустелі.

4. За відношенням концепту до суб’єкта концептуалізації.

У даній класифікації аналізуємо концепти з огляну на різні досвіди: культурні, індивідуальні, соціальні тощо.

Прикладом може бути минуле життя Джека, яке не дає йому спокою: проблеми на роботі, пристрасть до алкоголю – все це змушує його вести внутрішню боротьбу, що впливає на родину, адже минулі помилки є важким тягарем для чоловіка. Особисті невдачі та алкоголізм є прикладами індивідуального досвіду, що загрожує родині та формує нестабільний стан.

Іншим яскравим прикладом є зміна у поведінці Джека, яка водночас впливала не тільки на нього, а ще й на його оточуючих – родину. Індивідуальний досвід полягає у більш агресивній поведінці чоловіка, яка призвела до внутрішньої боротьби. На жаль, чоловік, який всіма силами намагався налагодити сімейні стосунки та своє власне життя стає контрольований темними силами готелю та особистими внутрішніми демонами, та втрачає над собою контроль та зв'язок з реальністю. Як було зазначено, агресивність Джека вплинула також на родину, змусивши бачити його як загрозу у очах жінки та дитини. Венді стає жертвою насильства, а п'ятирічний Денні змушений тікати від свого батька та відчувати страх за власне життя. У цьому випадку можна простежити не лише індивідуальне; соціальні, а також родинні стосунки мають важливу роль, адже саме в умовах сімейного конфлікту лежить найглибша трагедія всіх персонажів.

5. За походженням.

Концепти за походженням є первинними та вторинними. Первинні відчуття формуються з базових переживань та емоцій, у той час як вторинні є результатом їхньої переробки або ж інтерпретації.

Візьмемо за приклад ситуацію, пов'язану з Денні. Йдучи по коридору, він щось почув: це виявився шланг, прикріплений на стіну. Він почав рухатись, що дуже налякало хлопчика:

"When he was ten steps away, the brass nozzle suddenly rolled off the fat loop it had been lying on and fell to the hall carpet with a dull thump. It lay there, the dark bore of its muzzle pointing at Danny. He stopped immediately, his shoulders twitching forward with the suddenness of his scare. His blood thumped thickly in his ears and temples. His mouth had gone dry and sour, his hands curled into fists" – *«Коли до вогнегасника залишалося кроків із десять, його мідний наконечник раптом зісковзнув з тих пласких сувоїв, на яких він був спокійно лежав і упав на килим з глухим стуком. Тепер він лежав там, націлившись у Денні темним отвором свого дула. Денні вмент застиг, лише плечі його смикнулися вперед,*

щулячись від раптового переляку. Кров важко бухкала у вухах і скронях. У роті стало сухо і кисло, руки стиснулися в кулаки».

У цьому Денні побачив загрозу, що моментально спричинило почуття страху. Можливо, це може бути пов'язано зі страхом змій, яке є у багатьох дітей, адже саме на великого змія це було схоже. Але це є типовою реакцією, адже це є інстинкт.

Обміркувавши ситуацію, Денні усвідомлює, що у таких звичайних побутових предметах може таїтися справжня небезпека. Цей страх вторинний. Він може призвести до того, що хлопчик буде уникати цього місця та всіх інших потенційно загрозливих для нього місць або предметів у майбутньому. Крім того, саме вторинних страх може зміцнитися у підсвідомості, що може спричинити навіть хронічну тривогу. Хлопчик може почати боятися схожих предметів або взагалі всіх, відчуваючи себе не в безпеці, що буде підсилювати відчуття тривоги частіше.

6. **За структурою**.

Концепти за структурою існують прості та складні. Прості концепти відрізняються чіткою ідеєю або ж емоцією, а складні включають в себе більше різних ідей та емоцій.

Прикладом простого за структурою концепту є один із страхів багатьох людей – страх темряви. У темряві людина не має жодного контролю та почуває себе вразливою, що пробуджує інстинкти. Цей страх має й Денні, він почувається зовсім некомфортно, знаходячись наодинці в темному приміщенні:

"At last he crept back into his bed and pulled the blankets up and watched the shadows thrown by the alien streetlight turn into a sinuous jungle filled with flesh-eating plants that wanted only to slip around him, squeeze the life out of him, and drag him down into a blackness..." – «Нарешті він знову тихенько забрався назад до свого ліжка, натягнув на себе ковдри і задивився, як тіні, що їх відкидав чужопланетянин-ліхтар, перетворюються на вихилясті джунглі,

повні м'ясожерних рослин, які єдино чого бажали – це обвити його, видушити з нього життя, затягнути його вниз, у ту чорноту…».

Складним за структурою концептом можна назвати готель «Оверлук». Він має в собі багато різноманітних ідей та символів. По-перше, якщо не заглиблюватися, це місце є просто готелем, де в сезон збирається багато нових або постійних відвідувачів. По-друге, якщо заглибитися у історію готелю, то можна знайти багато трагічних подій, які там здійснюватися: вбивства, божевілля тощо. Отже, навіть розглядаючи готель як звичайне місце, яке не має надприроднього, воно вже містить багату історію. Якщо ж вже розглядати «Оверлук» з точки зору нашого головного героя на надможливостями, то цей готель, виявляється, таїть набагато більше, ніж просто випадки, які можуть трапитися будь-де. Готель є місцем зосередження злих темних духів, які постійно знаходять вразливі душі та роблять все, щоб підчинити своїй волі, зробити так, щоб у готелі було якомога більше смертей, болю, крові тощо.

7. За способом репрезентації у мові.

Концепт жаху виражається через різноманітні лексичні, фразеологічні та граматичні конструкції.

Через конкретні слова відображаються лексичні конструкції. У створенні атмосфери напруги Кінг використовує різні слова та терміни. Щоб підсилити у читача відчуття небезпеки та жаху, застосовуються такі слова, як «вбити», «трощити», «кричати», «жах», «кров» тощо.

Фразеологічні конструкції представлені через вислови та вирази, що підкреслюють стан персонажів у той чи інший момент. Відчуття тривоги формується у читача шляхом таких фраз, як, наприклад, «оглушливі крики». За допомогою цих конструкцій створюється більш сильна та глибока емоційна реакція, що дозволяє читачу зануритися у текст та краще відчути переживання та страхи персонажів.

Граматичні конструкції проявляються через речення з такою структурою, яка допомагає підкреслити стан персонажів. Використання коротких або ніби вирваних фраз робить сцену більш напруженою, а також

посилює у читача відчуття тривоги, страху або паніки, наприклад: «Тікай. Мерщій» або «Дуже просто. Спуститися. Коротко поглянути. Повернутися нагору».

8. За об'єктом і змістом концепту.

У цій класифікації розрізняють концепт-мінімум, концепт-максимум та енциклопедичний додаток. Концепт-мінімум втілює базові ідеї або якісь елементи. Це можуть бути базові відчуття, але без певного глибокого контексту. Концепт-максимум – це більш складне поняття, що включає в себе різні аспекти: емоційні, культурні або ж соціальні. Це можуть бути відчуття, пов'язані з особистим досвідом, що провокує гаму емоцій у персонажів. Енциклопедичний додаток має найширший контекст, що включає в себе додаткові знання або елементи, особисту історію та минуле персонажів та інші фактори, що впливають на сприйняття читачами жаху.

Концепт-мінімум має відображення в ситуації з героїнею Венді, яка по-материнські переживає за життя своєї дитини. Це базове, первинне відчуття батьків, інстинкт, який виникає при небезпечній або потенційно загрозливій ситуації для дитини. Вона розуміє, що інстинкт штовхає її захистити свою дитину незважаючи ні на що. Через це вона змушена покинути їхнє відносно безпечне сховище та перевірити, чи Джек не втік з комори, в яку вони з Денні його насилу зачинили. Вона має бути впевнена, що Джек все ще там та не буде їм ніяк загрожувати:

"She hesitated again, miserably caught, not wanting to leave Danny and the safety of the apartment and at the same time needing badly to reassure herself that Jack was still safely packed away" – «Вона знов завагалася, жалюгідно заскочена, не бажаючи розлучатися з Денні й з безпечністю їх помешкання і в той же час відчуваючи нагальну потребу переконатися, що Джек все ще ... безпечно упакований».

Концепт-максимум може також бути проілюстрований також через почуття Венді, але водночас страх за сина, страх втратити коханого чоловіка, який вочевидь змінюється та лякає родину. Цей страх є більш складним, адже

жінка відчуває не тільки фізичну небезпеку, але й психологічний тиск. Вона розуміє, що переживає за дитину, за Джека, який вже здається чужим та непередбачуваним, за їхнє майбутнє, яке вже також стало незрозумілим через зміну поведінки чоловіка:

"It was Jack and yet not Jack. His eyes were lit with a vacant, murderous glow; his familiar mouth now wore a quivering, joyless grin" – «То був Джек, і не зовсім Джек. Очі в нього горіли якимсь бездумним, вбивчим світлом; на його таких знайомих губах тепер дрижала крива, безрадісна усмішка». Ця гама почуттів викликає внутрішній конфлікт у героїні, тому що кохання до чоловіка, який є загрозою для них, суперечить її інстинктам та змушує діяти радикально, самостійно, що складно та тривожно у даних умовах.

Чудовим прикладом енциклопедичного додатку, є сам готель «Оверлук», який містить в собі різні етапи його розвитку та історії персонажів, проживаючих там у різні періоди. Незважаючи на зовнішню красу, готель має темне минуле, яке пов'язане зі смертями, насильством та кров'ю. Це створює атмосферу жаху та моторошності. Колись у номері померла жінка, у іншому – застрелили чоловіка, студент випав з вікна, але у інший період часу:

"Why, we lost a lady just this last July. County coroner said she took about thirty sleeping pills on top of all the booze" – «Ну от, скажімо, тільки цього літа, у липні, ми втратили одну леді. Окружний коронер сказав, що вона прийняла десь зо тридцять сонних пігулок», "The Overlook Hotel was the site of a triple shotgun slaying" – «Місцем потрійного вбивства із застосуванням рушниць став готель «Оверлук»», "One of the students had gotten drunk in his third-floor room, crashed out of the window somehow, and fell to his death on the cement terrace below" – «Один зі студентів напився у себе в номері на третьому поверсі, якимсь чином вивалився з вікна й на смерть розбився, упавши на бетону терасу внизу». Таких жахливих ситуацій було набагато більше, але через задля збереження репутації, звісно, все замовчувалося та приховувалося. Ці приклади ілюструють багату історію готелю, що закладає основу для відчуття жаху.

9. За рівнем абстракції імен концептів.

Виділяється 2 різні абстракції: концепти-універсалії, які відображають загальні переживання та притаманні більшості людей, а також концепти-символи, які є певними предметами та мають підтекст.

Концептом-універсалією можна назвати почуття, так би мовити, неясності, невизначеності Денні, що спричинило дуже сильний страх в подальшому. Маючи унікальний дар, він зміг відчути думки батьків про розлучення, що викликало у нього гаму емоцій. Він не зовсім розумів, що таке розлучення, але знав, що це не є щось хороше, адже його маленький товариш розповідав про досвід своїх батьків:

"The greatest terror of Danny's life was DIVORCE, a word that always appeared in his mind as asign painted in red letters which were covered with hissing, poisonous snakes. In DIVORCE, your parents no longer lived together. They had a tug of war over you in a court (tennis court? badminton court? Danny wasn't sure which or if it was some other, but Mommy and Daddy had played both tennis and badminton at Stovington, so he assumed it could be either) and you had to go with one of them and you practically never saw the other one, and the one you were with could marry somebody you didn't even know if the urge came on them. The most terrifying thing about DIVORCE was that he had sensed the word-or concept, or whatever it was that came to him in his understandings-floating around in his own parents' heads, sometimes diffuse and relatively distant, sometimes as thick and obscuring and frightening as thunderheads" – «Найбільшим жахом у житті Денні було РОЗЛУЧЕННЯ, слово, що завжди виринало в його голові у вигляді напису, намальованого червоними літерами, по яких, сичачи, повзали змії. У РОЗЛУЧЕННІ твої батьки більше не живуть разом. Вони змагаються за тебе перед суддею (грають у теніс? у бадмінтон? Денні не був певен, у що саме, але у Стовінгтоні тато з мамою грали і в теніс, і в бадмінтон, отже, він вирішив, що це може бути якась саме з цих двох ігор), і ти мусиш залишитися з кимсь одним з рідних, а іншого практично ніколи не бачитимеш, а той, з ким ти житимеш, якщо приспічить, може женитися на комусь, кого

ти зовсім не знаєш. Найстрашнішим у слові РОЗЛУЧЕННЯ було те, що він його відчував – чи його образ, чи бозна-чим було те, що являлося йому в його осяяннях, – як воно спливає в головах його батьків, іноді розпливчасте й віддалене, іноді таке нещадне, навальне и лячне, як буря з громом».

Ми бачимо, що в думках хлопчика розлучення це щось, що несе за собою невідоме: з ким він буде жити? А якщо хтось з батьків одружиться з кимось, кого я не знаю? Через ці думки у дитини немає міцного фундаменту та впевненості у майбутньому, що лякає його.

Концептом-символом, приміром, може слугувати сніг. Дія роману відбувається взимку, саме тому сніг грає важливу роль у відчутті та розумінні сюжету. Сніг є бар'єром від зовнішнього світу для персонажів, такою пасткою, яка посилює почуття безвиході та тривоги. Через це збільшується тиск на родину, їхнє становище та проблеми загострюються:

"Together they watched as the decision was taken out of their hands. The sky had been completely clouded over by two-thirty and it had begun to snow an hour later, and this time you didn't need a weatherman to tell you it was serious snow, no flurry that was going to melt or blow away when the evening wind started to whoop" – «Вони разом дивилися, як з рук у них спливає можливість вибору. Небо цілком затягнуло хмарами о пів на третю, а годиною пізніше почався сніг, і цього разу не потрібен був синоптик, щоби повідомити, що це серйозний сніг, а не завія, яка розтане або яку здує геть, коли захукає вечірній вітер».

10. За критерієм досвіду.

Концепти розділяються у даному випадку на апріорні та апостериорні. Апріорні концепти утворюються на основі загальних уявлень про світ. Апостериорні утворюються на основі власного досвіду, отриманого в реальних ситуаціях.

Прикладом апріорного концепту може бути тривога Венді ще перед поїздкою до готелю. Вона має внутрішні переживання через майбутню ізоляцію вдалині від цивілізації та можливі небезпечні ситуації. Цей страх може пов'язуватися з загальними уявленнями про світ, причинно-наслідковим

ланцюгом, що може трапитися, коли людина в незнайомій місцевості, де немає доступу до оперативної допомоги.

Приклад апостеріорного концепту можна помітити у ситуації з Венді, яка відчуває страх до свого чоловіка, але все це відбувається тому, що вона бачить ці зміни власними очима, переживаючи цей досвід в реальному житті, а не в теорії. Вона переживає напади на себе та на дитину, бачить руйнування, спричинені чоловіком та відчуває реальну небезпеку. Цей концепт показує нове уявлення Венді про реальність, в якій опинилася вона та її родина, і це зовсім не схоже на той досвід, який вона мала до цього, що показує глибину цього переживання жінки: *"She stared at him, unable to speak now. He was going to kill her, and then he was going to kill Danny" – «Вона вирячилася на нього, вже неспроможна говорити. Він збирається її вбити, а потім збирається вбити Денні…»*.

11. За рівнем когнітивного осягнення.

Концепти поділяються на базові, абстрактні та конкретні. Базові є простими, зрозумілими для багатьох, вони не потребують додаткового пояснення. Абстрактні є поняттями з більш складними структурами, які охоплюють доволі широкий спектр різноманітних ідей, також можуть бути виражені через символи тощо. Конкретні концепти є чіткими, такі ситуації або дії легко уявити.

Абстрактний концепт проявляється через страх невідомого, що ілюструється у прикладі з ліфтом, який їздив сам по собі, без пасажирів. Таке паранормальне явище визиває страх у мешканців, зокрема у Венді, яка це помітила першою. Це може на перший погляд, якщо замислитися більш логічно, здаватися лише технічним збоєм, але враховуючі всі нетипові людському світу явища, працюючі без втручання мешканців готелю більш ніж дивує: це лякає та викликає почуття тривоги та безпорадності. Ліфт стає символом невідомої небезпеки навколо персонажів:

"What do you mean, just? It's the middle of the night. Who's running it?" – «Що ти хочеш сказати, усього лише ліфт? Серед ночі. Хто їм управляє?». Це

підкреслює, що, хоча персонажі можуть себе вважати у безпеці в межах готелю, де до них вже мешкало багато відвідувачів, ліфт, як один з прикладів, нагадує їм про те, що навіть у вже знайомому середовищі обізнаність може бути обмеженою та щось може вийти з-під контролю, підсилюючи страх перед невідомим.

Яскравим прикладом конкретного концепту за рівнем когнітивного осягнення у романі є страх смерті, з яким стикається хлопчик Денні у загадковому номері. Жінка, набрякла та синя, виходить з ванни, що викликає у Денні інстинктивний страх смерті. Це проявляється навіть фізично. Цей страх чіткий, пов'язаний зі специфічною ситуацією. Це конкретна ситуація, яка викликає у хлопчика реальні емоції: жах та паніку. Емоції викликані безпосередньо від реального досвіду:

"Danny shrieked. But the sound never escaped his lips; turning inward and inward, it fell down in his darkness like a stone in a well. He took a single blundering step backward, bearing his heels clack on the white hexagonal tiles, and at the same moment his urine broke, spilling effortlessly out of him" – «Денні заверещав. Але жодного звуку не злетіло з його губ; обернувшись всередину і вглиб, той упав донизу, в його власну темряву, вкинутим до колодязя каменем. Він зробив один спотикливий крок назад, почувши, як клацнули його підбори на білих шестигранних кахлях, і в ту ж мить з нього ринула сеча, вона потекла з нього несилувано, вільно».

12. За характером понятійного та емоційного змісту.

Класифікація концептів за характером понятійного та емоційного змісту ділиться на предметні, образно-схематичні та емоційні концепти. Предметні концепти пов'язані з конкретними об'єктами, явищами тощо та викликають у читача певні переживання або ж асоціації. Образно-схематичні концепти передають власне емоції та внутрішній світ персонажів. Емоційні концепти відображають почуття персонажів та їхню глибину.

Прикладом предметного концепту за характером понятійного та емоційного змісту є епізод, коли Джек згадує свою родину. Він розповідає

історію зі свого дитинства, коли батько сильно побив матір ні за що: *“Now, dozing, Jack's body twitched in a remembered cringe at the sound it made in the air, a murderous swish, and its heavy crack against the wall... or against flesh. He had beaten their mother for no good reason at all, suddenly and without warning. They had been at the supper table. The cane had been standing by his chair. It was a Sunday night, the end of a three-day weekend for Daddy, a weekend which he had boozed away in his usual inimitable style. Roast chicken. Peas. Mashed potatoes. Daddy at the head of the table, his plate heaped high, snoozing or nearly snoozing. His mother passing plates. And suddenly Daddy had been wide awake, his eyes set deeply into their fat eye sockets, glittering with a kind of stupid, evil petulance. They flickered from one member of the family to the next, and the vein in the center of his forehead was standing out prominently, always a bad sign. One of his large freckled hands had dropped to the gold knob of his cane, caressing it. He said something about coffee-to this day Jack was sure it had been “coffee” that his father said. Momma had opened her mouth to answer and then the cane was whickering through the air, smashing against her face. Blood spurted from her nose. Becky screamed. Momma's spectacles dropped into her gravy. The cane had been drawn back, had come down again, this time on top of her head, splitting the scalp. Momma had dropped to the floor” – «Зараз, куняючи, Джек шарпнувся всім тілом, щулячись від незабутнього звуку, з яким той кий прошивав повітря, його вбивче «швах», і важкий удар у стіну... або в плоть. Батько побив матір зовсім без усяких підстав, раптово і без попередження. Вони сиділи за столом, вечеряли. Батьків кий стояв біля його стільця… Тато за столом на чільному місці, тарілка його ущерть повна, він чи то куняє, чи ледь не куняє. Мати подає тарілки. І раптом тато вже анітрішечки не сонний, його глибоко заховані в ожирілих очницях очі зблискують якимсь тупим, злющим роздратуванням… Велика веснянкувата долоня упала на золоту головку палиці, пестить її. Він щось сказав про каву – до цього дня Джек був упевнений, що батько промовив «кава». Мати було відкрила рота, щоби відповісти, але враз крізь повітря жахнула палиця, вгативши її просто в обличчя. З носа їй ринула кров.*

Закричала Беккі. Мамині окуляри впали їй у підливу. Палиця відскочила, а тоді опустилася знову, цього разу їй на голову, розтявши там шкіру. Мама повалилася на підлогу».

Цей аспект стосується конкретної дії, а саме на побитті. Але водночас у цьому епізоді можна простежити й емоційний аспект також. Ми можемо назвати його навіть провідним у цій ситуації. Згадуючи про насильство по відношенню до матері, Джек відчуває минулий травматичний досвід, що, можливо, також може впливати на його стосунки вже із власною родиною та формує його поведінку у дорослому віці.

Якщо говорити про концепт, який можна окреслити саме предметним, то тут влучно буде ще раз згадати сам готель «Оверлук». Він є наочним місцем з певними характеристиками у вигляді коридорів, кімнат, кухні, залів тощо: *"The attic. Absolutely nothing up there now but bric-a-brac" – «Горішній поверх. Зараз там нема абсолютно нічого, окрім старого непотребу», "The Overlook has one hundred and ten guest quarters" – ««Оверлук» має сто десять номерів», "Here in the center is the registration desk. Behind it are the offices" – «Тут, у центрі, реєстраційна стійка. За нею – офіси адміністрації», "Over here in the west wing is the Overlook Dining Room and the Colorado Lounge" – «Отут, у західному крилі, обідня зала «Оверлук» та салон-бар «Колорадо»».* Пам'ятаючи криваве минуле готелю можна з упевненістю наголосити, що сам готель – не лише фон для сюжету, а його безпосередній учасник, який впливає на емоційний стан інших персонажів та слугує символом жаху.

Прикладом образно-схематичного концепту в романі є образ такого собі лабіринту. Коридори готелю здавалися персонажам заплутаними: *"Somewhere in the maze of corridors behind him, the elevator came to a stop" – «Десь за лабіринтом коридорів зупинився ліфт».* Такими ж заплутаними були водночас почуття персонажів, які ніби загубилися у своїх страхах. Лабіринт із коридорів – не лише фізична, але й психологічна перешкода для персонажів. Це є віддзеркаленням не лише їхніх страхів, але й водночас серйозних внутрішніх конфліктів.

Отож, було досліджено концепт HORROR за допомогою однієї з класифікацій, що у свою чергу дало можливість більше зрозуміти глибину та багатошаровість відчуття страху, який у свою чергу виражений через найрізноманітніші аспекти. Такі почуття, як жах, шок, паніка, тривога, ізоляція доповнюють одне одного, формуючи доволі складну систему емоційних переживань та викликає більш глибокий емоційний відгук у читача.

2.2 Вербалізація концепту HORROR

Аналіз перекладацьких трансформації є важливою задачею для будь якого перекладача; за допомогою різноманітних трансформацій ми маємо змогу передати сенс твору найбільш зрозумілим чином для читача, при цьому зберігаючи атмосферу та емоційний фон.

При аналізі перекладацьких трансформацій ми вирішили зосередитися на декількох епізодах з роману, які є, на нашу думку, цікавими або знаковими для сюжету, та проаналізувати їх переклад. Передано концепт HORROR

1. Денні та номер 217.

Цей епізод з Денні та мертвою жінкою в номері є важливим для сюжету, адже він повністю розкриває надприродні сили хлопчика, а саме його здатність бачити та відчувати невідоме, надлюдське, а також демонструє читачеві темні сили готелю, роблячи його небезпечним для мешканців. При цьому створюється атмосфера моторошна, адже хлопчик є беззахисним стикається віч-на-віч з жахливим привидом.

Наведемо цитати англійською, мовою оригіналу, та українською мовою:

“So he pulled the shower curtain back. The woman in the tub had been dead for a long time. She was bloated and purple, her gas-filled belly rising out of the cold, ice-rimmed water like some fleshy island. Her eyes were fixed on Danny’s, glassy and huge, like marbles. She was grinning, her purple lips pulled back in a

grimace. Her hands were frozen on the knurled porcelain sides of the tub like crab claws".

«Тож він відсунув штору вбік. Жінка у ванні була мертвою вже віддавна. Розпухла, синюшного кольору, її надутий газами живіт здимався над холодною, вкритою крижаною шугою водою, наче плотський острів. Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими, як яйця. Вона вишкірилася своїми розтягнутими в гримасі синюшними губами. Її пальці вчепилися в рифлені вінця порцелянової ванни, немов крабові клешні». Виглядає дійсно лячно, враховуючи вік хлопчика, який натрапив на цього привида».

Більш моторошним стає момент, коли хлопчик не може відкрити двері, щоб звільнитися з цієї пастки:

"He ran full-tilt into the outside door of 217, which was now closed. He began hammering on it, far beyond realizing that it was unlocked, and he had only to turn the knob to let himself out. His mouth pealed forth deafening screams that were beyond human auditory range. He could only hammer on the door and hear the dead woman coming for him, bloated belly, dry hair, outstretched hands-something that had lain slain in that tub for perhaps years, embalmed there in magic. The door would not open, would not, would not, would not".

«Він стрімголов підбіг до вхідних дверей номера двісті сімнадцять, які тепер виявилися зачиненими. Він почав молотити по них, далебі неспроможний усвідомити, що вони незамкнені, що йому достатньо, аби випустити себе, просто повернути ручку. З його горла виривались оглушливі крики, що були поза межами слухового діапазону людини. Він лише міг молотити по дверях, чуючи, як мертва жінка йде до нього, розпухле черево, сухе волосся, простягнуті руки – щось, що пролежало мертвим у тій ванні, либонь, довгі роки, забальзамоване там чарами. Двері ніяк не відчиняються, не відчиняються, не відчиняються, не відчиняються».

Це все створює атмосферу безпорадності, змушуючи читача переживати всі емоції страху разом з головним героєм.

Спочатку розберемо трансформації у першій цитаті, її оригіналі та перекладі на українську мову. Нами було виявлено та проаналізовано наступні трансформації:

Опущення. *Her hands were frozen on the knurled porcelain* ***sides*** *of the tub like crab claws – Її пальці вчепилися в рифлені вінця порцелянової ванни, немов крабові клешні.* Маємо опущення слова «сторін» ванної, що робить речення більш простим, не навантажуючи його деталями, але водночас акцентуючи увагу на головному.

Інший приклад опущення: *She* ***was*** *bloated and purple – Розпухла, синюшного кольору*. У перекладі пропущені підмет та дієслово. Відсутність підмета створює ефект загадковості та підсилює напругу.

У цьому ж прикладі ми можемо бачити **модуляцію:** *She was bloated and* ***purple*** *– Розпухла,* ***синюшного*** *кольору.* Purple – синюшний колір. У цьому випадку слово дійсно може означати саме синюшний колір, притаманний трупам. За допомогою модуляції значення слова уточнюється та розвивається.

Граматична заміна. *He was bloated and purple, her* ***gas-filled belly*** *rising out of the cold, ice-rimmed water – Розпухла, синюшного кольору, її* ***надутий газами живіт*** *здимався над холодною, вкритою крижаною шугою водою*. В українській мові немає точного перекладу виразу “gas-filled belly”, саме тому використання саме цієї трансформації є влучним, що створює вислів «надутий газами живіт».

Граматична заміна також є у вищезгаданому реченні, а саме у його наступній частині: *Her hands* ***were frozen*** *– Її пальці* ***вчепилися***. При цьому підкреслюється активність дії, замість пасивності.

Ще одна граматична заміна є у наступному прикладі: *Her eyes* ***were fixed*** *on Danny’s – Вона* ***втупилася*** *в очі Денні своїми очима*. В оригіналі головний акцент робиться на підметі та його стані (eyes were fixed), у той час як в перекладі акцент на дії (втупилася). За допомогою цієї трансформації дія стає більш динамічною.

Також, у цьому прикладі можна простежити **додавання**, адже оригінал не містить слів «своїми очима» (*Her eyes were fixed on Danny's – Вона втупилася в очі Денні* ***своїми очима***). Це зроблено для посилення ефекту пильного спостерігання жінкою за Денні, а також робить речення більш зрозумілим.

Генералізація. *Her eyes were fixed on Danny's, glassy and huge,* ***like marbles*** *– Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими,* ***як яйця***. Скляні кулі у перекладі перетворилися на яйця, це є більш широким терміном, а також створює ефект страху через те, що яйця порівнюються з очами жінки і це підкреслює її жахливий стан та зовнішній вигляд.

Конкретизація. У декілька раз згаданій вище цитаті ми виокремили конкретизацію: *Her* ***hands*** *were frozen – Її* ***пальці*** *вчепилися*. Саме це слово більш детально описує дію тіла. У цьому випадку це робить сенс більш зрозумілим.

Розберемо другу цитату. Ось трансформації, знайдені при аналізі оригіналу та перекладу:

Перестановка. *He began hammering on it, far beyond realizing that it was unlocked, and* ***he had only to turn the knob to let himself out*** *– Він почав молотити по них, далебі неспроможний усвідомити, що вони незамкнені, що йому достатньо,* ***аби випустити себе, просто повернути ручку.*** В оригіналі зберігається прямий порядок слів, у той час як в перекладі порядок слів змінюється. На нашу думку, така перестановка слів робить речення більш складним для усвідомлення. Зберігання прямого порядку слів у перекладі було б краще: Він почав молотити по них, далебі неспроможний усвідомити, що достатньо лише повернути ручку, аби випустити себе.

Антонімічний переклад. У вищенаписаному реченні спостерігаємо приклад антонімічного перекладу: ***unlocked – незамкнені*** (двері). Саме слово unlocked перекладається як «відчинений», а не незамкнений, хоч обидва слова мають однаковий сенс. Оригінальне слово «відчинений» більше асоціюється зі свободою та можливістю вийти з приміщення, що є таким важливим для

Денні. З іншого боку, «незамкнений» також не має під собою на увазі якогось бар'єру або перешкоди, але водночас воно не має такого ж прямого сенсу, як слово «відчинений». Саме тому нам здається більш влучним збереження оригіналу, хоч сенс й не втрачається.

Наступний приклад може довести, що незначні зміни в перекладі можуть змінити сенс речення. *The dead woman coming **for him** – Мертва жінка йде **до нього**.* Оригінал наголошує на тому, що це лячне створіння йде цілеспрямовано за хлопчиком, створюючи загрозливу атмосферу, тоді як в перекладі сенс у тім, що вона просто йде *за ним*, наближається. Оригінал створює більш страшну картину, і переклад, на жаль, на нашу думку, цього не зміг передати.

2. Снігова пастка.

Готуючись до тимчасового переїзду до готелю, головні герої були проінформовані про сильні опади снігу у тій місцевості. І дійсно, настав час снігопаду:

"It was dusk. They stood on the porch in the fading light, Jack in the middle, his left arm around Danny's shoulders and his right arm around Wendy's waist. Together they watched as the decision was taken out of their hands. The sky had been completely clouded over by two-thirty and it had begun to snow an hour later, and this time you didn't need a weatherman to tell you it was serious snow, no flurry that was going to melt or blow away when the evening wind started to whoop. At first it had fallen in perfectly straight lines, building up a snow cover that coated everything evenly, but now, an hour after it had started, the wind had begun to blow from the northwest and the snow had begun to drift against the porch and the sides of the Overlook's driveway".

«Сутеніло. Вони стояли на ганку в світлі, що спливало: Джек по-середині, лівою рукою обіймаючи за плечі Денні, а правою Венді за талію. Вони разом дивилися, як з рук у них спливає можливість вибору. Небо цілком затягнуло хмарами о пів на третю, а годиною пізніше почався сніг, і цього разу не потрібен був синоптик, щоби повідомити, що це серйозний сніг, а не

завія, яка розтане або яку здує геть, коли захукає вечірній вітер. Спершу він падав ідеально прямими смугами, вибудовуючи сніговий покрив, що покривав усе рівномірно, але тепер, приблизно за годину відтоді як він розпочався, з північного заходу задув вітер, і сніг почав замітати ґанок та узбіччя під'їзної алеї «Оверлука»».

Вони спочатку сприйняли це нормально, адже морально готувалися до цього повороту подій, але все ж таки коли вони зіштовхнулися з цим в реальності, вони згодом відчули себе безпорадними, вразливими, що підсилило тривогу, відчуття ізоляції та почало ще більше провокувати божевілля Джека та пробуджувати темні сили готелю.

"So they went in together, leaving the wind to build to the low-pitched scream that would go on all night-a sound they would get to know well. Flakes of snow swirled and danced across the porch. The Overlook faced it as it had for nearly three quarters of a century, its darkened windows now bearded with snow, indifferent to the fact that it was now cut off from the world. Or possibly it was pleased with the prospect. Inside its shell the three of them went about their early evening routine, like microbes trapped in the intestine of a monster".

«Тож вони разом пішли досередини, залишивши вітер виводити його монотонне низьке скиглення, яке триватиме всю ніч, – звуки, які їм доведеться добре пізнати. Сніжинки, кружляючи, танцювали на ґанку. «Оверлук» дивився на все це так само, як робив це впродовж уже майже трьох чвертей століття, – його затемнені вікна тепер обросли сніговими бородами – байдужий до того факту, що тепер він відрізаний від цілого світу. А можливо, його тішили плани на майбутнє. Усередині його мушлі ці троє зайнялися своїми рутинними вечірніми справами, наче мікроби, заманені в пастку черева монстра».

Тож, ми знайшли та проаналізували наступні трансформації першої наведеної цитати:

Граматична заміна. *It was dusk – Сутеніло*. Слово *dusk* є іменником, тоді як в перекладі вжито дієслово в минулому часі. Це зроблено скоріш за все,

для підсилення ефекту напруги, тому що з приходом сутінків очікується щось невідоме та страшне.

Перестановка. *They stood on the porch in the* ***fading light*** *– Вони стояли на ганку в* ***світлі, що спливало***. В українській мові існує точний еквівалент виразу, але, у той же час, перестановка не робить речення незрозумілим. Навпаки, за допомогою цієї трансформації речення набуває більш небезпечного відтінку, маючи на увазі світло, яке потроху «тухне».

Наступний приклад перестановки: ***Together*** *they watched – Вони* ***разом*** *дивилися.*

Ще одним прикладом перестановки є: *The wind had begun to blow* ***from the northwest*** *–* ***З північного заходу*** *задув вітер.*

У цій цитаті спостерігаємо **опущення**: *The wind* ***had begun*** *to blow from the northwest – З північного заходу задув вітер*. В оригіналі наголошено на тому, що вітер почав задувати, а в перекладі вітер задув. Незважаючи на опущення слова, оригінальний сенс цілком зберігається.

Модуляція. ***His left arm around*** *Danny's shoulders –* ***Лівою рукою обіймаючи*** *за плечі Денні.* У даному прикладі не вказано чітка, що Джек саме обіймає хлопчика, але це є в принципі зрозумілим.

Додавання. *An hour after –* ***Приблизно*** *з годину відтоді.*

Конкретизація. ***The sides*** *of the Overlook's driveway –* ***Узбіччя*** *під'їзної алеї «Оверлука».* «Узбіччя» є більш точним та конкретним словом, тоді як в оригіналі використовується слово більш абстрактне. За допомогою конкретизації читач більш точно розуміє, про що саме йдеться.

Друга наведена нами цитата також містить багато трансформацій, наприклад:

Перестановка. *So they went in* ***together*** *– Тож вони* ***разом*** *пішли досередини.*

Також прикладом перестановки є наступна частина речення: *A sound they would* ***get to know well*** *– Звуки, які їм доведеться* ***добре пізнати***. Ця

перестановка пов’язана з особливостями української мови, тож трансформація робить речення більш природнім.

Граматична заміна. *Flakes of snow* ***swirled*** *and danced across the porch – Сніжинки,* ***кружляючи****, танцювали на ґанку*. В оригінальному реченні ми бачимо два дієслова: сніжинки кружляють та танцюють. В перекладі дієслово перетворилося на дієприслівник – кружляючи. Це зроблено заради досягнення естетичної мети, таким чином речення ж більш художнім.

Описовий переклад. *Its darkened windows now* ***bearded with snow*** *– Його затемнені вікна тепер* ***обросли сніговими бородами.*** Перекладач описує оригінальний вираз, маючи на меті зберегти його сенс та візуальний образ.

Додавання. *Indifferent to the fact that it was now cut off from the world – Байдужий до того факту, що тепер він відрізаний від* ***цілого*** *світу*. За допомогою цієї трансформації перекладач переслідує ціль наголосити на важкому, безвидіхному становищі головних героїв та пробудити відчуття тривоги у читачів.

Генералізація. *Or possibly it was pleased with* ***the prospect*** *– А можливо, його тішили* ***плани на майбутнє****.* В оригіналі слово prospect має більш загальне поняття. Воно може мати на увазі не лише плани на майбутнє, а ще й якість перспективи або сподівання. Плани на майбутнє фокусуються на точно визначених діях.

Опущення. *Inside its shell the three of them went about their* ***early*** *evening routine – Усередині його мушлі ці троє зайнялися своїми рутинними вечірніми справами*. В українській мові є простий вираз «ранкова рутина» або ж «вечірня рутина», тому задля уникнення непорозуміння слово early було опущено.

3. Джек і молоток.

Джек, повністю захоплений власними внутрішніми демонами та демонами готелю, має на меті вбити дружину та сина. Цей епізод є одним з найстрашніших, коли з’являється думка про те, що все таки людина – найстрашніше створіння. Наступна цитата може бути доволі жорстокою, але все таки ці дії є невід’ємними частинами роману:

“The mallet head struck her squarely between the shoulder blades and for a moment the agony was so great that she could only writhe, hands opening and clenching. Something inside her had snapped--she had heard it clearly, and for a few moments she was aware only in a muted, muffled way, as if she were merely observing these things through a cloudy wrapping of gauze”.

«Молоток ударив її просто поміж лопатками, і на мить біль став таким величезним, що вона могла лише корчитися, стискаючи й розтискаючи пальці. Щось тоді хруснуло всередині неї – вона почула це ясно, і кілька секунд залишалася притомною хіба що тільки в якомусь приголомшеному, занімілому стані, немов просто спостерігала все це крізь нашарування димчатого флеру».

Дуже зворушливою є сцена, де на мить Джек повертається у реальність, каже останні слова любові до свого сина, намагаючись дати йому зрозуміти, що він не хотів всього цього:

“The face in front of him changed. It was hard to say how; there was no melting or merging of the features. The body trembled slightly, and then the bloody hands opened like broken claws. The mallet fell from them and thumped to the rug. That was all. But suddenly his daddy was there, looking at him in mortal agony, and a sorrow so great that Danny's heart flamed within his chest. The mouth drew down in a quivering bow.

– Doc, – Jack Torrance said. Run away. Quick. And remember how much I love you”.

«Обличчя перед Денні змінилося. Важко було б сказати як; не було там опливання чи злиття рис. Тіло тихенько затремтіло, а тоді закривавлені долоні розкрилися, наче зламані клешні. Молоток випав з них, глухо вдарившись об килим. І то було все. Але раптом там з’явився тато, він дивився на сина в смертельній агонії та печалі, такій величезній, що серце Денні спалахнуло в грудях. Губи вигнулися донизу тремтливим луком.

– Доку, – промовив Джек Торренс. – Тікай. Мерщій. І пам’ятай, як сильно я тебе люблю».

Розглянемо трансформації в першій цитаті:

Опущення. ***The mallet head*** *struck her squarely between the shoulder blades* **–** ***Молоток*** *ударив її просто поміж лопатками.* Завдяки опущенню речення звучить більш природньо, адже в українській мові ми не скажемо «головка молотка», або ж «насадка молотка». Саме тому цей варіант перекладу є влучним.

Другим прикладом опущення є: *As if* ***she*** *were merely observing these things – Немов просто спостерігала все це.*

Наступним прикладом опущення: *For a few moments* ***she*** *was aware – І кілька секунд залишалася притомною.* Обидва ці опущення не роблять речення неясними для читача, адже з контексту зрозуміло, про кого йде мова. До того ж, завдяки цьому перекладач уникнув повторень.

У цьому ж реченні можна побачити **модуляцію**. *For a few moments she* ***was aware*** *– І кілька секунд* ***залишалася*** *притомною.* В оригіналі речення має сенс «вона усвідомлювала», тоді як при перекладі було передано більш конкретний стан, а саме «залишатися притомною».

Генералізація. *And for a moment the* ***agony*** *was so great – І на мить* ***біль*** *став таким величезним.* Перекладене українською мовою слово є більш загальним поняттям, а оригінальне слово англійською мовою передає конкретний зміст та підкреслює силу відчуття.

Також генералізація була використана у реченні: *As if she were merely observing* ***these things*** *– Немов просто спостерігала* ***все це.*** Оригінальний вираз стосується до чіткої, конкретної події, у той час як переклад робить опис більш узагальненим.

Заміна слова. *She could only writhe,* ***hands*** *opening and clenching – Вона могла лише корчитися, стискаючи й розтискаючи* ***пальці.*** Цей варіант перекладу є досить влучним, адже читач розуміє ситуацію, що відбувається, більш точно.

У цьому ж реченні міститься **перестановка.** ***Hands*** *opening and clenching – Стискаючи й розтискаючи* ***пальці.***

Додавання. *Something inside her had snapped – Щось* ***тоді*** *хруснуло всередині неї.* Це зроблено для того, щоб пов'язати декілька подій між собою, що слугує більшому розумінню.

Описовий переклад. *As if she were merely observing these things through* ***a cloudy wrapping of gauze*** *– Немов просто спостерігала все це крізь* ***нашарування димчатого флеру***. Перекладач використав описовий переклад задля більш поетичного звучання.

Розглянемо наступну цитату:

Перестановка. *The body trembled* ***slightly*** *– Тіло* ***тихенько*** *затремтіло*. Завдяки перестановці частина речення звучить більш органічно та природньо.

Також, тут можна простежити **заміну слова**. Слово оригіналу *slightly* перекладається як «трохи» або «злегка», а в перекладі слово «тихенько» додає реченню іншого сенсу. Краще було б перекласти як «Тіло *легенько* затремтіло», що означало б оригінальний сенс «трохи».

Також заміна слова є у наступному реченні: ***The mouth*** *drew down in a quivering bow –* ***Губи*** *вигнулися донизу тремтливим луком*. Рот змінюється в перекладі на губи. Для української мови саме такий переклад є адекватним, адже вираз «вигинати губи» звучить більш природньо.

Граматична заміна. *The mallet fell from them and* ***thumped*** *to the rug – Молоток випав з них,* ***глухо вдарившись*** *об килим.* В оригінальному реченні ми бачимо дієслово thumped, а в перекладі – дієприслівник. За допомогою цієї трансформації речення стало більш художнім.

Ще одним прикладом граматичної заміни є: *But suddenly his daddy was there,* ***looking*** *at him in mortal agony, and a sorrow – Але раптом там з'явився тато, він* ***дивився*** *на сина в смертельній агонії та печалі*. В оригіналі використовується герундій, тоді як в перекладі – просте дієслово. І хоча відбулася зміна структури речення, сенс залишився цілком зрозумілим.

Опущення. *But suddenly* ***his*** *daddy was there – Але раптом там з'явився тато.* З контексту ми розуміємо, що мова йде про батька Денні, тому це слово опускається.

У цьому ж реченні спостерігаємо **модуляцію.** *But suddenly his daddy* ***was there*** *– Але раптом там* ***з'явився*** *тато.* Ми розуміємо, що саме справжнього батька вже не було в тому створінні, і раптово справжній батько з'явився. Цей варіант перекладу є влучним.

4. Знищення готелю.

Знищення готелю наприкінці роману є важливою сценою, епізодом очищення через вогонь, адже готель вибухнув через перенавантаження котла та згорів. Головні герої, але, на жаль, вже без Джека, змогли врятуватися завдяки Хеллорану та втекти якомога далі від цього місця. Готель горів, а разом з ним його темні створіння та жахлива, наповнена кров'ю та болем, історія:

«Спершу глухий вибух, звук, що, здавалося, завис на одній всепроникній ноті, а вже тоді їм у спини потужно вдарило теплим повітрям, яке немов делікатно підганяло їх».

"There was a flat explosion, a sound that seemed to exist on one low all pervasive note and then there was a blast of warm air at their backs that seemed to push gently at them".

Коли Денні, Венді та Дік Хеллоран вже впали в сніг через потужний вибух, ось що відбувалося всередині:

«Канонада вибухів роздирала будівлю. Люстра в обідній залі, двохсотфунтова кришталева бомба, вдарилась об підлогу, розлетілась осколками, що на всі боки підсікали столи. П'ять димарів «Оверлука» вивергали полум'я попід розвіяні хмари. Воно верещало, воно верещало, але тепер уже безголосе, і та верескліва паніка, і погибель, і прокляття були чутні лише йому, воно випаровувалося, втрачаючи думки і волю, павутиння розпадалося, воно шукало і не знаходило, німіючи, розтікаючись, щоби втекти, розтікаючись у порожнечу, в небуття, подрібнюючись. Вечірка завершилась».

"A fusillade of explosions ripped the place. The chandelier in the dining room, a two-hundred-pound crystal bomb, fell with a splintering crash, knocking tables

every which way. Flame belched out of the Overlook's five chimneys at the breaking clouds. It shrieked; it shrieked but now it was voiceless and it was only screaming panic and doom and damnation in its own ear, dissolving, losing thought and will, the webbing falling apart, searching, not finding, going out, going out to, fleeing, going out to emptiness, notness, crumbling. The party was over".

Наступні трансформації були нами знайдені та проаналізовані в першій цитаті:

Додавання. *There was a flat explosion – **Спершу** глухий вибух*. В оригінальному реченні немає слова «спершу». Перекладач додав це слово, скоріш за все для того, щоб читач міг прослідкувати хронологію подій, адже з контексту оригіналу це може бути не зовсім зрозуміло.

Також додавання міститься у наступній частині речення: *Then there was a blast of warm air at their backs – Тоді їм у спини **потужно вдарило** теплим повітрям.* В оригінальному реченні немає жодної інформації про те, наскільки потужним був цей вибух спершу. Скоріш за все, перекладач додав це слово, знаючи, що подібні вибухи можуть бути досить потужними, а також для посилення ефекту напруги у читача. До того ж, слово «вдарило» також не міститься в оригіналі. Слово було додане при перекладі для підсилення емоційного ефекту від епізоду.

Опущення. *Then **there was** a blast of warm air at their backs – Тоді їм у спини потужно вдарило теплим повітрям.* В реченні опущена конструкція there was. В українській мові опущення цієї структури не є критичною, адже вона не завжди необхідна для вираження того або іншого значення, на відміну від англійської.

Перестановка. В наступній частині речення можна прослідкувати перестановку: *...There was a blast of warm air at their backs that seemed to **push gently** at them – ...потужно вдарило теплим повітрям, яке немов **делікатно підганяло** їх.* Для української мови є більш натуральним використання прислівників перед дієсловом, тож, саме так і було перекладено на українську мову.

Заміна слова. *…There was a blast of warm air at their backs that* ***seemed*** *to push gently at them – …потужно вдарило теплим повітрям, яке* ***немов*** *делікатно підганяло їх.* При перекладі на українську мову слово «здавалося» замінили на «немов», що, в принципі, має той самий конотат, але, залишивши оригінальний переклад слова, було б так само зрозуміло.

Проаналізуємо перекладацькі трансформації в другій цитаті:

Додавання. *The chandelier in the dining room, a two-hundred-pound crystal bomb, fell with a splintering crash, knocking tables every which way – Люстра в обідній залі, двохсотфунтова кришталева бомба,* ***вдарилась об підлогу****, розлетілась осколками, що на всі боки підсікали столи.* Частини речення перекладу «вдарилася об підлогу» зовсім немає в оригіналі.

Тому можна також з упевненістю сказати, що це додавання є водночас і **модуляцією**, адже ми бачимо уточнення в реченні, метою якого є додавання важливої деталі для події.

Наступний приклад додавання: *…Dissolving, losing thought and will – …****Воно*** *випаровувалося, втрачаючи думки і волю.* При перекладі було додане слово «вогонь» задля більшого розуміння контексту.

Також додавання є у цій частині речення: *…The webbing falling apart, searching, not finding – …Павутиння розпадалося****, воно*** *шукало і не знаходило.* Слово «воно» тут також додане для більшого розуміння ситуації, як і в попередньому прикладі.

Описовий переклад. Можна сказати, що в цій частині речення міститься саме описовий переклад: ***… Fell with a splintering crash, knocking tables every which way – … Вдарилась об підлогу, розлетілась осколками, що на всі боки підсікали столи.*** За допомогою перекладу ми маємо опис ситуації, що підсилює драматичний ефект та динаміку.

Також описовий переклад був використаний у даному прикладі: *… And it was only screaming panic and doom and damnation* ***in its own ear*** *– … І ма вересклива паніка, і погибель, і прокляття були* ***чутні лише йому.*** В перекладі

описується ця частина виразу, а не передається дослівно, що є влучним рішенням.

Перестановка. *Flame belched out of the* ***Overlook's five chimneys*** *at the breaking clouds –* ***П'ять димарів «Оверлука»*** *вивергали полум'я попід розвіяні хмари.* Заміна порядку слів у даному випадку робить речення більш природнім для носіїв української мови.

Опущення. *It shrieked but now* ***it was*** *voiceless – Воно верещало, але тепер уже безголосе.* Сенс перекладу загалом передає сенс оригіналу, незважаючи на опущення структури «it was».

Таке саме опущення містить в собі наступний приклад: *... And* ***it was*** *only screaming panic and doom and damnation – ...І та вересклива паніка, і погибель, і прокляття.*

5. Денні та Дік Хеллоран.

Коли родина тільки-но приїжджає до готелю, Денні зустрічає чоловіка на ім'я Дік Хеллоран. Чоловік відчув щось надприроднє у ньому, тому запропонував допомогти йому з валізами, тим самим підштовхуючи до розмови. Дік Хеллоран зробив дуже багато для хлопчика: він розповів про цей дар – сяйво, здібність бачити та відчувати надлюдське. Більш того, літній чоловік і сам, як виявилося, має це сяйво. Це усвідомлення допомогло Денні зрозуміти, що він не один такий. Дік дав хлопцю цінні поради, якими він користувався у майбутньому. Це була, як то кажуть, кармічна зустріч для обох, що, безперечно, є важливим і для сюжету. Якби Дік не навчив хлопчика користуватися цим даром, а зокрема вмінню «голосно думати», то він не прийшов на допомогу у потрібну мить, не врятував Денні та його матір, що також мало б свої наслідки у другій частині дилогії – Докторі Сні.

Розглянемо декілька епізодів з їхнього діалогу, український переклад та мовою оригіналу:

"You shine on, boy. Harder than anyone I ever met in my life. And I'm sixty years old this January. You got a knack. Me, I've always called it shining. That's

what my grandmother called it, too. She had it. We used to sit in the kitchen when I was a boy no older than you and have long talks without even openin our mouths”.

«Ти сильно сяєш, хлопчику. Найдужче за будь-кого, кого я зустрічав за все життя. А мені в січні виповниться шісят років. Ти маєш особливий дар. Сам я це завжди називав сяйвом. Так само й моя бабуся це називала. Вона його теж мала. Коли я ще був хлопчиком, не старшим за тебе, ми з нею часто сідали в кухні й провадили довгі балачки, не розкриваючи ротів».

Денні, звісно, стало дуже цікаво дізнаватися про свій дар, тому він намагається дізнатися якомога більше:

“ – Are there lots, then?

– No, but you do run across them. A lot of folks, they got a little bit of shine to them. They don’t oven know it. But they always seem to show up with flowers when their wives are feelin blue with the monthlies, they do good on school tests they don’t even study for, they got a good idea how people are feelin as soon as they walk into a room. I come across fifty or sixty like that. But maybe only a dozen, countin my gram, that knew they was shinin”.

« – То значить, таких багато?

– Не, але зустрічаються. Багацько людей мають дрібку сяйва в собі. Вони про це навіть не здогадуються. Але, скидається на те, що такі завжди з’являються з квітами, коли їхнім дружинам журно при місячних, вони добре складають шкільні іспити, до яких навіть не готувалися, й, тільки-но увійшли до якогось приміщення, вони вже добре собі уявляють, як там почуваються люди. Я таких знав був піісят чи, може, шіісят. Але хіба лишень дюжина, рахуючи й мою бабцю, самі розуміли, що вони сяють».

Отож, нами було виявлено та проаналізовано наступні перекладацькі трансформації у першій наведеній цитаті:

Додавання. *You shine on, boy – Ти **сильно** сяєш, хлопчику*. При додаванні цього слова увага читача акцентується на незвичайності дару хлопчика, підсилюючи його здібності. Дік Хеллоран також має незвичне сяйво, тож,

чоловік розуміється на цьому. І це більш впевнює читача в надприродніх можливостях хлочика.

Перестановка. *And **I'm sixty years old** this January – А мені в січні виповниться **шiiсят років**.* Ця конструкція також звучить природньо в українській розмовній мові.

При цьому, в реченні спостерігається **модуляція**. В оригіналі не вказано, що чоловіку «виповниться» шістдесят років, це цілком зрозуміло. А при перекладі ця думка розвивається та вказується.

Ще одну перестановку можна помітити у наступній частині речення: *We used to sit in the kitchen **when I was a boy no older than you** and have long talks without even openin our mouths – **Коли я ще був хлопчиком, не старшим за тебе**, ми з нею часто сідали в кухні й провадили довгі балачки, не розкриваючи ротів.* В перекладі фраза стоїть на початку речення, у той час як в оригіналі – в середині. При такому варіанті перекладу речення звучить більш природньо, водночас сенс речення повністю зберігається.

Проаналізуємо також другу цитату:

Компенсація. Цікавим прикладом є варіант перекладу ідіоми ***to feel blue*** на українську: *... When their wives **are feelin blue** with the monthlies – ... Коли їхнім дружинам **журно** при місячних.* В нашій мові немає прямого еквіваленту, тобто ми не можемо сказати «почуватися синім», тому при перекладі переданий саме сенс ідіоми – сумувати. Це дозволяє нам компенсувати відсутність відповідника, повністю передаючи сенс та емоційний контекст.

Перестановка. *They got a good idea how people are feelin **as soon as they walk into a room** – **Тільки-но увійшли до якогось приміщення**, вони вже добре собі уявляють, як там почуваються люди.* У даному випадку перестановка не робить речення незрозумілим, але, на нашу думку, зберігання оригінального речення є більш влучним.

Ще одним прикладом перестановки є: *Are there lots, **then**? – **То значить**, таких багато?*

Додавання. *I come across fifty or sixty like that – Я таких знав* ***був*** *піісят чи, може, шіісят*. Слова «був» немає в оригіналі, адже воно притаманне саме українській розмовній мові. Це додавання, отже, робить розповідь персонажа більш схожою на дійсну українську мову.

Опущення. *No, but* ***you do*** *run across* ***them*** *– Не, але зустрічаються.* У даному випадку одразу декілька опущень. По-перше, в перекладі немає слова do, яке використовується для ефекту підсилення думки. Краще було б додати щось на кшталт «дійсно» або «справді». По-друге, є опущення слова you та them. Незважаючи на те, що було опущено досить багато слів, сенс в принципі зберігається. Ми розуміємо, що люди з сяйвом існують та зустрічаються. Але емоційне забарвлення, яке передається за допомогою підсилення словом do, все ж таки пропадає.

До того ж, цікавим є переклад деяких фраз літнього чоловіка. Звернувши увагу на деякі його вирази у перекладі, а саме, наприклад, «шіісят» років замість «шістдесят», «нє» замість «ні», скорочення слова треба – «тра'». Можна зробити висновок, що чоловік є не дуже освіченим, адже підбирає не літературні слова у своїй мові. У читача, як наслідок, враження про персонажа є саме таким. У той час, в оригіналі ці слова персонажа є зовсім нормальними, без натяку на неосвіченість. В оригіналі використовуються слова sixty, no тощо. Ми вважаємо, що цей варіант перекладу створює хибне враження про персонажа. Чоловік хоч і вже не молодий, але він не є безграмотним, як може здатися читачеві українського перекладу. На нашу думку, цілком адекватним було б слідувати оригіналу, не змінюючи форми слів.

Крім того, нами були проаналізовані власні імена головних та другорядних персонажів роману. Ми визначили, за допомогою яких перекладацьких трансформацій були відтворені імена при перекладі:

Транскрибування: Jack Torrance – Джек Торренс, Wendy – Венді, Danny – Денні, Dick Halloran – Дік Хеллоран, Al Shockley – Ел Шоклі, Delbert Grady – Делберт Грейді, Stuart Ullman – Стюарт Уллман.

Адаптивне транскодування: George Hatfield – Джордж Гетфілд. Ім’я перекладено також за допомогою транскрибування, але прізвище чоловіка зазнало деяких змін через особливості правопису української мови.

Загалом, ми вважаємо, що український переклад роману є адекватним. Хоч деколи ми не були згодні з перекладом, він все є таки передає сенс, та, що є більш важливим у випадку саме з цим жанром, емоційний фон, страх та паніку, яку відчувають головні герої.

Також нам вдалося знайти багато різноманітних трансформацій, серед них є приклади: 18.7% перестановок, 17.3% опущень, 14.7% додавань, 9.3% граматичних замін, 8% модуляцій, 5.3% заміни слів, 5.3% генералізацій, 5.3% описового перекладу, 2.7% конкретизацій, 1.3% антонімічних перекладів, 1.3% компенсацій, 1.3% адаптивних транскодувань, 1.3% транскрибувань.

Отож, у практичній частині ми дослідили поняття концепту HORROR на основі роману Стівена Кінга “The Shining”, а також зробили аналіз перекладацьких трансформацій важливих епізодів сюжету. Ми з’ясували, що концепт страху є багатогранним та може бути вижарений багатьма іншими відтінками, що робить концепт гнучким та багатобічним. У кожній наведеній нами цитаті ми також знайшли велику кількість різноманітних трансформацій, таких як додавання, вилучення, конкретизація, модуляція тощо. Уживані перекладацькі трансформації передавали сенс та відчуття твору, зберігаючи потрібне для роману відчуття страху, напруги та тривоги.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день жанр HORROR викликає інтерес у багатьох людей по всьому світу, і Україна не є винятком. Популярність цього жанру серед українських читачів зумовлює необхідність адекватного перекладу на українську мову.

Художній переклад є складним процесом, він включає в себе аналіз прози, поезії, драми та інших літературних творів. Важливим є збереження водночас змісту, а також унікального стилю, емоційного наповнення, культурних особливостей та різноманітних художніх образів. Художній переклад передбачає використання великої кількості перекладацьких трансформацій задля збереження всіх особливостей та ідей автора.

За основу для дослідження було обрано оригінал одного з культових романів Стівена Кінга – “The Shining” та його переклад українською мовою Олександра Красюка.

Було досліджено поняття КОНЦЕПТ як багатошарове явище, яке поєднує водночас культурні, соціальні, психологічні, індивідуальні аспекти. Завдяки різноманітним дослідженням в області концептів загалом та винайденням різних їхніх класифікацій, ми мали змогу проаналізувати особливості концепту ЖАХУ в романі.

Також розглянуто поняття та класифікації перекладацьких трансформацій. Переклад потребує не лише точного відтворення змісту, а ще й забезпечення розуміння культурного та емоційного контексту, з чим і допомагають перекладацькі трансформації. Результати дослідження дали нам змогу відстежити наступні закономірності: найбільш уживаними виявилися додавання, опущення та перестановки слів, тоді як найменш уживаними – антонімічний переклад, конкретизація та компенсація. У цій роботі ми також пропонували власні варіанти перекладу, які могли б зробити речення більш природнім для української мови або ж більш зрозумілим для читача.

Підсумовуючи, концепти як структури є багатогранними та складними, адже вони формуються по-різному в залежності від індивіда. Саме тому переклад концептів є складним та відповідальним завданням, що робить перекладацькі трансформації необхідним інструментом для перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білобровська К. О. Концептосфера творчості Б. Антоненка-Давидовича дис. … д-ра філософії : 10.01.01. Кривий Ріг, 2024. 338 с.
2. Вавшко О. В. Концепт як об’єкт лінгвоконцептології. Науковий блог Національного Університету «Острозька Академія». 2017. URL: https://naub.oa.edu.ua/kontsept-yak-obyekt-linhvokontseptoloh/ (дата звернення: 10.10.2024)
3. Вороновська О. В. Концепт міфу в оперному мистецтві. *Модерні пошуки у просторі мистецтва*. 2023. № 1 (2). С. 41–46.
4. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник КНЛУ.* 2011. Т.14, № 2. С. 53–64.
5. Грон Ю., Кузебна В. Об’єктивація концепту horror у романі Б. Стокера «Граф Дракула». *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2022. № 50. С. 167–172.
6. Гудманян А. Г. Практичний курс перекладу : підручник. Київ : КПІ, 2022. 180 с.
7. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Т. 2 № 19. С. 148–150.
8. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 920 с.
9. Задорожна А. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2020. Т. 2, № 27. С. 57–63.
10. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2004. 575 с.

11. Кияк Т. Р., Науменко М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. Київ : КНУ, 2008. 543 с.
12. Ковалюк М. В. Актуалізація концепту LANGUAGE в сучасному англійськомовному публіцистичному дискурсі : канд. філ. наук : Чернівці, 2016. 251 с.
13. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
14. Кононенко І. В. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
15. Кононенко В. І. Мова у контексті культури: монографія. Київ – Івано-Франківськ : Плай, 2008. 389 с.
16. Литвин І. М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси, 2014. 288 с.
17. Петренко Л. О. Поняття концепт та концептуальний аналіз художнього тексту. *Science and Education a New Dimension.* 2020. С. 49–52.
18. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2015. № 4. С. 214–224.
19. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографія. Черкаси, 2012. 487 с.
20. Стефаник Х. Термін концепт: діалог лінгвістики та літературознавства. *Studia methodologica*. 2014. №36. С. 78–85.
21. (ТПТ) Типи перекладацьких трансформацій. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/106178/mod_resource/content/1/ТИПИ%20ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ%20ТРАНСФОРМАЦІЙ.pdf (дата звернення 12.10.2024)
22. Український правопис : проект. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennya/2018/08/15/novoi-redaktsii-pravopisu.pdf (дата звернення: 15.10.2024)

23. Фрасинюк Н. І. Концепт, поняття, значення у їх взаємозв'язку та взаємодії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. Т. 37 (71) № 4. С. 68–71.
24. Філософський енциклопедичний словник / за заг. ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
25. Хорошун О. О. Концепт як основне поняття когнітивної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету.* 2010. № 49. С. 158–161.
26. Шаранова Ю. В., Маслов Є. О. Перекладацькі трансформації в англо-українських перекладах у сфері інженерії. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 3 № 27. С. 150–154.
27. Шевченко О. М. Поняття концепту в сучасній перекладознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. Т. 4 № 48. С. 128–131.
28. Шишко А. В., Луканська Г. А. Граматичні трансформації в художньому перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2019. Т. 4 № 43. С. 125–128.
29. Юрченко В. О. Дефініція концепту в сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Вісник Запорізького національного університету.* 2008. № 2. С. 268–272.
30. Яворська Г. М. Концепт «війна»: семантика і прагматика. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 1. С. 14-23.
31. Януш Х. Поняття і концепт. Критерії розрізнення. *Studia methodologica*. 2014. № 37. С. 184–190.
32. Baker M. Translation and Conflict: A Narrative Account. London and New York : Routledge, 2006. 233 p.
33. Bassnett S. Translation Studies. London and New York : Routledge, 2002. 192 p.
34. Cronin M. Translation and Identity. London and New York : Routledge, 2006. 176 p.

35. Dubrow J. K. What is a concept? How should we choose a concept? URL: https://thesociology.place/2022/08/08/what-is-a-concept-how-to-choose-a-concept/ (accessed: 25.10.2024)
36. Evans V. Lexical concepts, cognitive models and meaning-construction. *Cognitive Linguistics*. 2006. 491–534 p.
37. Evans V. Metaphor, Lexical Concepts, and Figurative Meaning Construction. *Journal of Cognitive Semantics*. 2013. Vol. 1-2. 73–107 p.
38. Evans V. What`s in a Concept. URL: https://www.vyvevans.net/_files/ugd/603cc2_ef9cc92d5c7945228617368f9d278fa5.pdf (accessed: 22.10.2024)
39. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago and London : The university of Chicago press, 1980. 242 p.
40. Newmark P. A Textbook of translation. New York and London : Prentice–Hall, 1988. 292 p.
41. Protopopova K. The concept of «childhood» in the story «Babyni Kazky» by B. Antonenko-Davydovych. *Trends in development of innovative scientific research in the context of global changes*. 2021. 64-68 p.
42. Reid S. How to explain a concept clearly and concisely. URL: https://www.useloops.com/blog/how-to-explain-a-concept-clearly-and-concisely (accessed: 25.10.2024)
43. Spitzer D. R. What is a concept? *Educational Technology*. 1975. Vol. 15, No. 7. 36–39 p.
44. Venuti L. The Translator`s Invisibility. New York : Routledge, 2018. 344 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

45. Енциклопедія Сучасної України URL: https://esu.com.ua (дата звернення: 24.10.2024)
46. Український мовно-інформаційний фонд НАН України URL: https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/ (дата звернення: 27.10.2024)

47. Cambridge Dictionary URL: https://dictionary.cambridge.org (accessed: 28.10.2024)
48. Collins English Dictionary URL: https://www.collinsdictionary.com (accessed: 25.10.2024)
49. Longman Dictionary URL: https://www.ldoceonline.com (accessed: 30.10.2024)
50. Merriam Webster URL: https://www.merriam-webster.com (accessed: 25.10.2024)
51. Slovnyk Me URL: https://slovnyk.me (accessed: 30.10.2024)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

52. Кінг С. Сяйво. Харків : КСД , 2021. 640 с.
53. Stephen King. The Shining. URL: https://englishprofi.com.ua/wp-content/uploads/Stephen-King-The-Shining.pdf (accessed: 30.10.2024)

SUMMARY

The presented paper considers the concept of HORROR, as well as translation transformations based on one of Stephen King's cult novels "The Shining".

The object of the work can be defined as the original novel of one of Stephen King's cult novels "The Shining" and its translation into Ukrainian by Oleksandr Krasyuk.

The main aim of the work is to define the concept and translation transformations in the translation from English to Ukrainian. It determined the accomplishment of such goals as:

- research of the general notion of the concept and identification of the peculiarities of the concepts and their translation
- familiarize yourself with translation transformations;
- analyze the concepts and translation transformations of the selected work of art.

Based on the classification proposed by Shevchenko, we were able to investigate the multifaceted concept of horror in the novel "The Shining".

Three methods of translation in the novel "The Shining" are distinguished: addition, omission and reordering.

The scientific novelty of the presented research lies in the study of the peculiarities of the translation of the horror concept on the material of the cult Steven King's novel "The Shining".

Key words: *concept, translation transformations, artistic text, translation.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Садовська Ірина Володимирівна, студентка 2 курсу, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність переклад (англійська), адреса електронної пошти irisad1212@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Концепт HORROR у романі С. Кінга “The Shining” і його перекладі українською мовою» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;
- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;
- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) _____